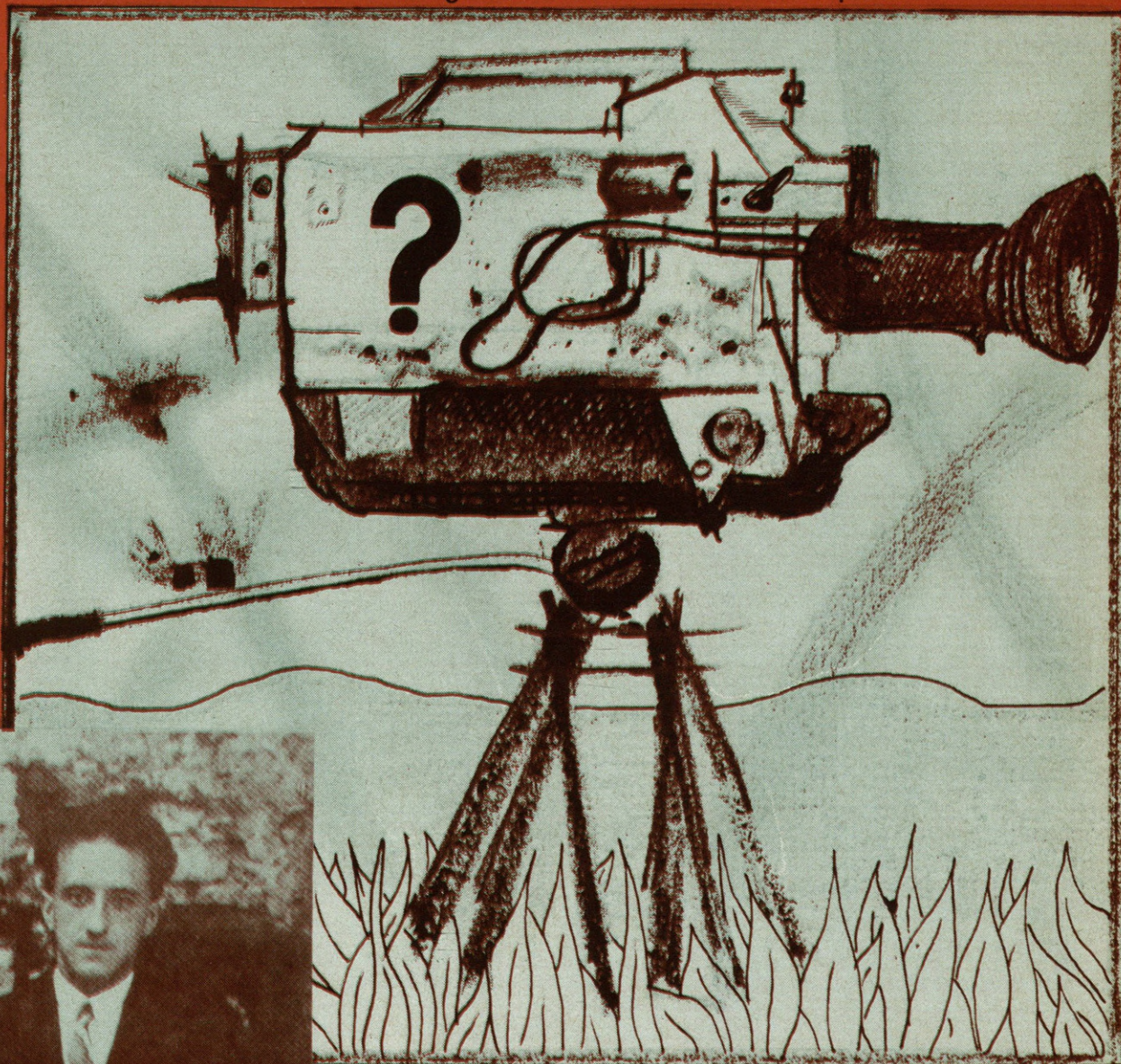

ARGIA

Martxoa 20 - XLVI garren urtea 968 zenbakia 90 pezta

E.T.B. telebista txiki bat

XABIER LIZARDI

BESTEON AHOTAN:

Anjel Lertxundi, Jon Kortazar,
Xabier Lete eta Joan Mari Lekuona

iparraldeko abertzaleak
minoria behintzat bai

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzue, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zu zen. Dena dehalde.

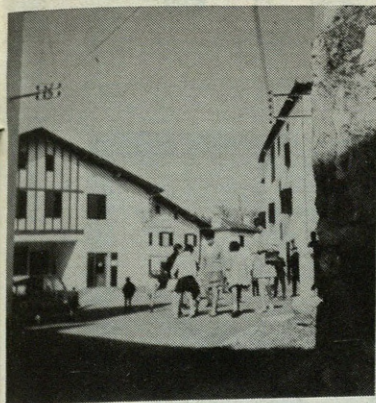
Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

ARGIA

E.T.B. telebista txiki bat

ZABIER LIZARDI
ROSTON ANJOAN
Angel Lertxundi, Jon Kortazar,
Xabier Lete eta Joan Mari Lekuona

JOSE MARI LIZARDI
Berebizitza: Lizarria
Inhar dila

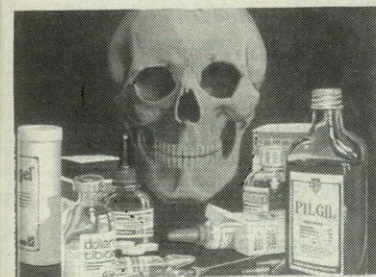
2. Aste giroa.
4. Iparraldeko abertzaleak: bazterketatik minoria izatera. **Pello Zubiria.**
8. Nazioartekoa: Panamerikanismoa. **Pablo Sastre.**
10. Herriko plaza: J.M. Odriozolari erantzunez. **Arlantz.**
12. Sikulusaltsa: «Shorinji kenpo» edo arte martzial hutsa. **M. Mendizabal.**
15. Botiken negozioa, herriaren osasuna arriskutan. **J. Ijurko.**
18. E.T.B.: «Telebista txiki bat». **Joxe Mollarri.**
22. Irakurleak mintzo.
23. Luma zorrotzuz. **Gexan Lantzi-ri.**
24. Bazterrekoak. **Joseba Sarri-ondia.**
26. Felisatxo: «Honek ez du lehen-goaren kolorerik»: **R. Altuna eta X. Etxaniz.**
28. Bertsolari gazteen txapelketa: gazteak ere maila onekoak. **Zaldubi.**
30. Lizardiri buruzko mahai-inguru-rua: **A. Lertxundi, J. Kortazar, X. Lete eta J.M. Lekuona.**
34. Tenesse Willians. **Xabier Portu-gal.**
36. Antzerkia, irudia ote da? «Antzerti»ko ikasle talde bat.
38. Jo... adarra.
39. Bertsoak.
40. Azkena.

Aprobatzen ari dira Euskal Telebista. Han bertako langile batzuren egin dugun erreportaia hau prestatu digu Joxe Mollarrik. Lehen parte batetan orain dauden programazio eta funtzionamenduari buruz mintzatzen zaigu, eta bigarrenean Telebistako berri-bilatzaileen talde horietako baten eguneroko bizitza erreflexatu nahi izan da.

Lizardiren omenaldia dela eta, ha-maika ospakizun ari dira han eta hemen egokitzen, eta guk ere —Lizardizaleak izaki— omenaldi horren oihartzuna gureganatu izan dugu. Horretarako, Zarautzen egindako mahai-inguru interesgarri bat pasa dugu kultur orrialdeotara. Bertan Anjel Lertxundi, Jon Kortazar, Xabier Lete eta Joan Mari Lekuona aurkitu ahal izango duzue.

Medikuarengana joan, eta botika bat lortzeko ematen digun errejeta horren bidez, ez dugu jakiten normalean zer arraio ematen ari zaigun. Botikak, errezetak, Seguritate Soziala, medikuak... horra hor mundu ilun bezain ustela. Horren gorabeherak ezagutu nahi badituzu 15. orrialde-rik aurrera.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza», R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarriondia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

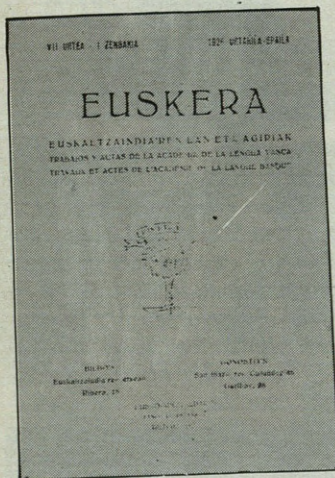
Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasale, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Hego Euskal Herria
Estatu Espainola 3.000 pta.
Ipar Euskal Herria
Beste atzerriak 4.200 pta.
Airez 6.480 pta.
Ale bakarria 90 pta.

ASTE GIROA

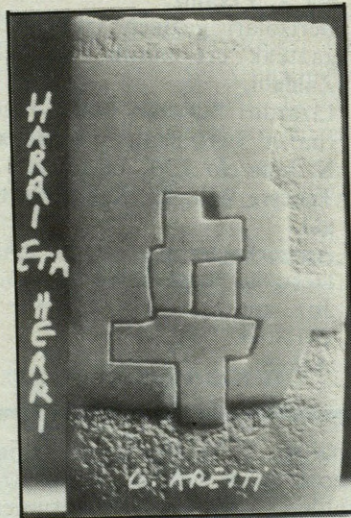

EUSKALTZAINDIA. EUSKARA 1926. SENDOA. 2000 pta. 289 hosto

Bota du berriz kalera Eusaltzaingia argitaratu behar zituen ahitutako zenbakiak, eta lehen bost atera bazituen orain beste bost atera ditu. Hau horrela delarik, datozen aste hauetan zuei erakusten saiatuko gara. I. zenbakian hiru euskaltzain sarrera hitzaldi, Bizkaiak erizkizundi irukoitzari erantzun ziona eta euskal sintaxiari buruz Manuel Lekuonaren lantxo bat agertzen dira. Bigarrenean Azkuek bildutako igarkizunak, Landeretxeren erasn zuhurak eta Euskaltzaindiaren batzar agiriak datoz. 3 eta zenbakiak zabalagoak dira eta hauxe dakarte: Intzak jasotako esaera zaharrak, Azkuek Bonaparteren lan bati buruz idatzitakoa, Nikolas Ormatxeak «eriatzen itz eta esanera batsuek», Gipuzkoak erizkizundiari erantzundakoa, euskaltzain sarreratako irakurraldiak, batzar agiri gehiago eta kitto.

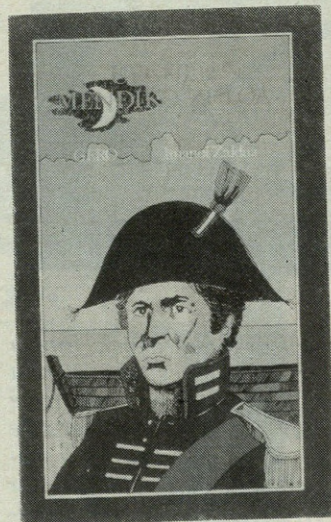
GABRIEL ARESTI. HARRI ETA HERRI. Harria liburuak Edición bolingüe. 205 hosto.

Lizardiren omenaldia dela eta oleriti neurtua eta neurtugabearen arteko kalitate diferentziak, Arestiren azken liburuak eta beste horrelako gaiak izan dira bi euskal idazle ezagunen artean eztabaida larriak sortu dituztenak, eta gaiaren ohiartzuna oraindik entzun daitekeen une honetan Harri eta Herri ospetsuaren berrargitaratzea. Dagoenako laugarrena dela uste dugu bost ez badira. Eta liburu honek 19 urte bete berriak ditu, eta oraindik saltzen deneko seinale dugu kaleratze hau. Maiz jartzen da liburu honen literaturtasuna zalantzan, eta egon ere badaude arrazoiak. Liburua bere aintzina bezala dago, Juan San Martinen hitzarrarekin eta erdarazko itzulpenarekin batera.

IMANOL ZALDUA. URGULL MENDIKO ZULO. GERO 59. 280 pta. 112 hosto.

Aspaldidanik ez zuen Gerok liburu berririk argitaratu ematen, eta orain elaberri

hau plazaratu egin du. Elaberria ez da modernoa ez gaia-aren aldetik eta ez eta gaia eramateko erarenetik. Gaia honetan datza: egileak bere aitonaaren kutxa zaharrean edesti bat kontatzen duten paper zahar batzu aurkitzen ditu. Edestia Donostiako erreketak eta frantses eta ingelesaren arteko burruketan oinarritzen da. Donostiak garai hartan bizi zuen giroa ondo azaltzen zaigu, eta Donostiako txokoek zein aldaketa jasan duten ere aipatzen da. Haritik at gelditzen diren kontraerak ere badira, eta ez gutxi, zenbaitetan sobera gertatuz. Gerraren bukaera guduz gudu erakusten du, eta protagonista, azkenean gertatzen da nagusiki protagonista. Hariaren askaketa irrealak iruditu zaigu guri eta irakurleari historiaren bidea zein izan den adierazteko kapitulu berezi batez baliatu behar izan du egileak. Dena oso ondo bukatzen da gainera, ezkontza eta guzti. Estiloa hotza egin zaigu, elaberri baino historiako tratadu bat bait dirudi. Ondorioz literaturaz kanpoko helburu batzu nagusitu egin direla argi azaldu dela esan beharko.

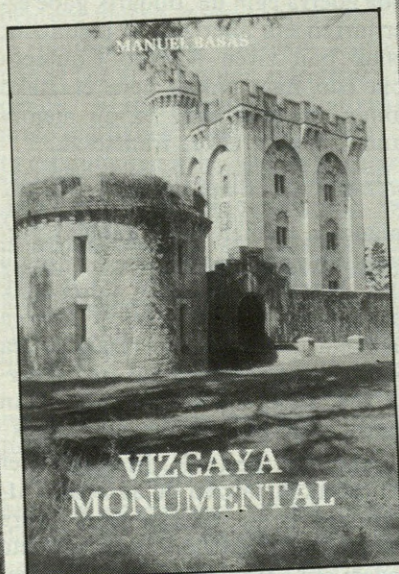

XABIER LIZARDI
(1896-1939)

MUSKARIA 16. URTARRILA OTSAILA. 100 pta.

Berriro ere musikazko aldizkaritan bakarrenetako bat, eta beti bezala euskara izpirik gabe eta are gutxiago euskal taldeei buruz. Erramontzinekiko elkarrizketa dugu nagusi eta Amaia Zubiriak ere badu berea. Beste askoren artean bere hitz hauek aukeratu ditugu: «Si pensara como Benito me suicidaría».

Bestalde 82.eko diskarik, ahotsik, irratarik, talderik (eta beste -rik asko) onena edo boto gehienik jasotakoa azaltzen da interesgarrien.

MANUEL BASAS. VIZCAYA MONUMENTAL.
Haranburu editor s.a. 800 pta. 125 hosto.

Luxo haundiko liburua atera digu oraingo honetan

ere Haranburu Altunak. Bizkaiko arkitektura, pintura eta era guztitako eraikuntzen argazkiz eta argigarritz osatzen da liburua. Historiaurreko pinturak, tresnak eta leizezuloak ditugu. Ondorengo ontzi galtzada, eskultura e.a. Erromatarren garaiko kutxa etxe apaingarri eta elizak. Gotikoko hiri arkitekturako etxeak, uztaiak, hilkutxak, harmarriak, zubiak, elizetako erretabloak. Berpizkundeko eliza dorreak, kristalerak, barrokoko harmarri bixiak, gazteluak. Neoklasiko garaiko udal etxeei egungo etxe luzeak jarraituz. Herri askotako eraikuntzen bereizgarriak ezagutzeko aparta.

HABE 15. zenbakia.
Otsailaren 15.ekoa. 100 pta. 6 libera.

Euskal egunkaria ez da utopia, euskara beharrezkoa izatea da hizkuntza honen salbazioa dio Aracilek, Arabak badu bere etnografi aldizkaria, antzerkia, zientzia, zinea, Marruekoson zehar,

Baztanen ere badira inauteriak, merkealdiak, kotxearen aukera, Amatiñok: «Nire unerik pozgarriena euskal telebistaren hasiera izan da», bertsoak, «Maskara Igarlea» ipuina, horoskopoa, komikia, argazkiak eta beste zerbaitek osatzen dute gaurko Habe hau.

Ez dakigu halabearrez gertatu den baina joan den astean Aizu zenbakia aspergarri samarra zetorrela genion, bete beharreko epealdia zain-tzera alegia eta Haberekin antzeko zerbait gertatzen ari dela kontura daiteke 15. zenbaki hau eskutan hartzen duen nehor. Ez dugu gaurkotasunez jantzitako artikulu zabal eta interesgarri bat ikusten, sail berriei beren garaia heldu zaielakoan gaude.

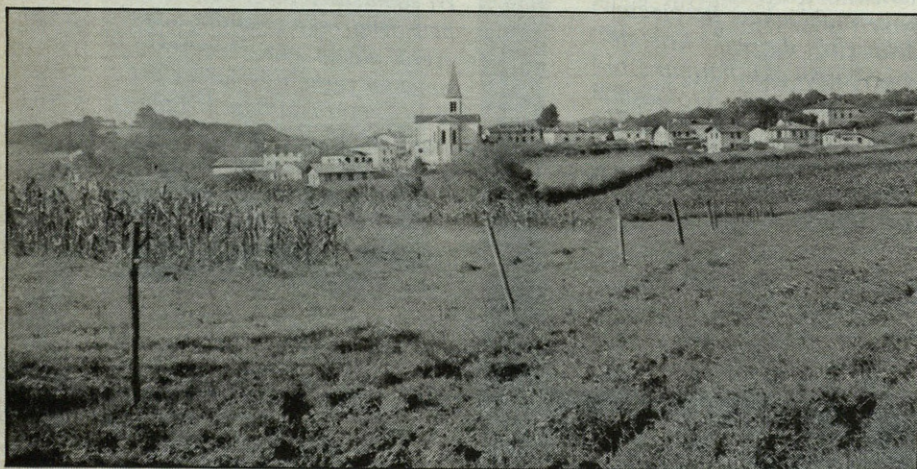

EUSKADIKO BERTSOLARI TXAPELKETA 1982
Goizean I eta 2. Arratsaldean I eta 2

Baldan izan ez zinetenok nork behar zuen irabazle ikusiko duzue lau zinta hauek entzunez. Sortu ere sortu zintuen bereak auzi honek, baina guzti hura Argian azaldu genizuen bere garaiean, beraz orain entzuteko aukera zeuengan dago.

Udal hauteskundeen ondoren

IPARRALDEKO ABERTZALEAK:

BAZTERKETATIK MINORIA IZATERA

Bere ondorioak utzi dituzte Ipar Euskal Herriko udal hauteskundeek. Eta Frantses estatu mailan eskuinaren aurrerakadak gure artan hainbeste esames sortu duen antzera, Euskal Herri kontinentalean gerta litezkeen aldaketa kualitatiboak eztabaidatzen hasteko garaia ere izanen da.

ESKUINA AURRERA

Frantses estatu osoan bezala. Eta Iparraldeko adiskideek adierazten ditutenez, kostaldean da nabaritzen inon baino gehiago estatuan eman den joera oso gertutik jarraitzea. Hor, izan ere, azken hauteskunde lejislatiboek halako itxaropen batzuk sortuak zituzten, **Jean-Pierre Destra-**de sozialistak eskuratu zuen diputatu eskainua zela-eta.

Baina berriro demostratu da udal

hauteskundeek beren dinamika dutela. Zenbaki haundiak kontutan hartzen baditugu (abertzaleak oso leku gutxi eta jakinetan aurkeztu bait dira) holako zerbaitez erresumi genezake. Kostaldean, zenbaitek espero zuenaren alderantziz, ezkerrek porrot egin duela. Eta barnealdean gauzek lehenean jarraitzen dutela gutxi gora behera.

BAIONAN? BAT ERE EZ

Baionatik hasiko gara, herririk ga-

rrantzitsuenak banan bana pasatze-rakoan. Baionan zituzten beren itxaropenak, hain zuzen, «**Bayonne Capitale**» zerrenda PSUrekin osatu zuten abertzale moderatuek. %4,49 lortzean, eta 5era heldu ez beraz, zinegotzi bat ere ez dute atera. **Grenet** jaunak hartzen du, beraz, agintea boskarraren aldez. Abertzaleek, dena den, aurrera egin dute azken bozketatik, eta sozialistek aldiz atzera.

Angelun ere ezkerrek ez du espero haina boto bildu. «**Herritarki**»ko abertzaleek hala ere bat lortu dute sartzea udaletxean, **Maurice Bortairu**. **Miarritzen** berriz jipoi galanta jasan du **Destrade** diputatu sozialista aurkeztu zuen kandidaturak, eta **Jakes Abeberri** abertzalea atera gabe geratu da justu-justu.

Urruñan «**Herritarrak**» izenpean aurkeztu ziren abertzaleek (**Herritarki** eta **Herri Taldeak**) zinegotzi bat lortu dute %10 botorekin, **Danielle Pilotte**. **Donibane Lohitzunen** ere ezkerrenaren muturreko polita, eta **Hendaian** berriz abertzaleek, **Miarritzen** eta **Angelun** bezala ezker frantsesarekin presentatzen zirelarik, hiru kontseiler eskuratu ahal izan dituzte.

Hiriburun **Herri Taldeetako** abertzaleek ezker frantsesarekin lortu duenaz interpretapen ezberdinak irakurri ahal izanen dituzu ondorengo elkarrizketetan. **Hazparnen**, erdialdean koka daitekeen **Pinatel**-ek gorakada ederra egin du, dudarik gabe ezkertiarren eta abertzaleen laguntzaz; denak bait ziren **RPR**ko **Coumet**-i nola edo hala ankak gera erazteko nahian. **Kanbon** aldiz ez du mehora haundirik egin ezker frantsesak.

Baxenafarroan gertatu da abertzaleek izan duten lorpenik sendoena, **Baigorri**n. Hemen **Herri Taldeak** presentatzen ziren batetik eta %13 bildu dute. Bestetik «**Enbata**» aldizkariak «**basquissant**» (euskaltzale?) deitzen zuen eta zenbaitek abertzale izatea ukatzen zion zerrenda bat ere aurkeztu zen, **Laka** bertsolaria ere bertan zelarik. %30 boto bildu dute hauek.

Zuberoan, bestalde, **Maulen** ezker frantsesak jarraitzen du agintean, **Atharratzen** **Erbin** eskuindarrak (hura zen presentatzen zen bakarra), eta **Pagola** eta **Larrañe**ko alkate abertzaleek ere beren lekuetan jarraitzen dute.

Aldaketa gutxitxo aukeran. Zinegotzi abertzale gutxiegi **Ipar Euskal Herriko** udaletxeetan. Baina gertatu diren aldaketek ere merezi dute azterketa pittin bat.

herri taldeak:

«ez dugu PS-rekin negoziatu»

«Herritaldeak dira azken denboraldian mugimendu ezkertierrik sendoena. Badirudi ordea krisian nahiko murgildurik ote dabilen». Hitzok eta askoz gehiago ez, izan zen talde horietaz esan genuena 964. zenbakian, Iparraldeko hauteskundeak aztertu genituenean. Eta kexu agertu zaigu Herri Taldeetako jendea. Ez daudela ados, alegia, ez metodoarekin (interpretazioak agertu protagonisten eritzia entzun gabe), ez esaten zenarekin: Herri Taldeen jarrera oso ilun geratzen zela.

Asmatuko al dugu oraingoan.

PROGRAMA ABERTZALE EZKERTIARRA

Herri Taldeek udal hauteskundeetan aurrean hartu duten jarrera Biltzarre nagusi baten barnean erabaki zen. Bi ezaugarri hauekin: udaletan defenditzeko eta ezkerreko beste taldeekin negoziaketetan sartzeko marko bat batetik; eta bestetik HT bakoitzak erabakiko zuela bere herrian zer egin, beti ere marko horren inguruan.

Hauteskundeetan aurreko kanpaina HTek erabili zuten agirian esaten denez, «zapalkuntzaren kontrako, preso politikoen libratzeko, errefuxiatu estatutuaren alde, lanbideen sortzeko, langabeziaren kontrako, espekulazioaren kontrako, turistifikatze ekonomiararen kontrako edo ikastola, gure kultura eta gure mintzairaren aldeko mobilizapenak» ederki mugatzen dute Ipar Euskal Herrian alaketak nondik jo behar duen.

Puntu horiek, herri mugimenduetan ardatz direnak, lautan zehaztu zituzten HTek:

1.— Herri Biltzarreak udal agintea har dezaten medioak jartzea, batzordeak sortu, informabideak...

2.— Euskal herri langileak Herrian bizi, lan eta erabaki dezan, behar duen desarroilo mota bultzatzea: bide sarea, kooperatibak, industriguneak, laborari gazteei laguntzea...

3.— Euskal mintzaira eta kultura hedatzeari buruzko neurriak, eskola, haurtzaindegitan, helduen euskalduntzea, administralgoan...

4.— Giza bizitzaren eta naturaren jentio ekologista.

HERRIETAKO SOZIALISTEKEN MINTZATU

Herri bakoitzean udal hauteskundeetara aurkezterakoan, bi errealitate so egin behar zaiela esan digute. Batetik, Iparraldean abertzalegoa gauza berria denez, hogeitaz baina ez duena, ez dela ezagutu historian zehar militantego abertzale sozialistarik. Mugimendu berria sortzerakoan mentalizazio ezkertiarra dute-nengana eta gazteengana jo beharra dago beraz.

«Argi eta garbi esan beharra dago. Hasieratik erabaki genuen ez genuela PSarekin negoziatuko, Herritarkikoekin egin duten bezala; alegia, HT bakoitzak hitz egingen zuela bere herriko sozialistekin bertako egoeraz. Eta bestalde, hau ere hasieratik utzi genuen garbi: ez genuela sozialistekin bakarrik hitz egingo, baizik eta baita ezkerreko beste guztiekin ere».

Hiriburun sozialistekin lortu dutena beren jarreraren frogatzat ikusten dute HTetako buruek. «Ikus ezazu izena: «Union de la Gauche-Hiriburuko Ezkerra». Gauza anitzetan amore emateko prest egon dira. Miarritzen aldiz Herritarkikoak «Majorité Presidenciale» izenpean joan dira, eta beren programak ikusten badituzu zuk esanen diguzu non diren hor abertzale-tasuna eta euskalduntasuna».

Laburtzeko: lau eratan aurkeztu dira hauteskundeetan HTetako jendea:

Bestetik, ezker frantsesa era bertikal baten antolatua egonik ere «bada ezkerreko jenderik, herrietan eta fabriketan-eta, beste egiturarik ez denez geroz ezker frantsesarekin antolatu dena. Jende horrek erantzunak eman nahi dizkie herriaren beharrei, baita alderdiaren kontra jarriaz ere». Hori ez da denetan ematen, jakina. Miarritzen Destradek (Iparraldeko PSren buru eta diputatu denak) zuzenean agintzen bait du. Hiriburun aldiz jende xehea da PSren inguruan dabilena eta beste ikuspegi bat dute...

— berek bakarrik zerrenda bat osatuz: Baigorri.

— «Herritarki»ko jendearekin: Urruñan.

— ezker frantsesarekin: Hiriburun.

— politika orokor baten barruan sartu gabe herri ttikietan sartu direnak, batzuetan alkatea ere lortu dute-larik.

BAIGORRI, HIRIBURU, URRU-NA

Erresultatuak aztertzerakoan ere,

bloke horietan lortu dena aztertzen ziguten HTetako buru hauek. **Baigorrrin** gertatu denak garrantzia haundia du dudarik gabe. HTen zerrendak %13,50 lortu bait du; eta horren barruan **Betti Bidartek** %17,20. Hala ere, zinegotzi bakar bat ere ez dute izanen, horko eskrutinio sistema be-reziagatik.

«Baina ikus ezazu ze egoeratan gertatu den Baigorriko bozketa. Duela hiru urte bonba jartzen hil ziren bi gazte haietako bat, Raimuntxo, Baigorrikoa zen. Ondorioz, Haritsxelhar alkateak joan egin behar izan zuen. Gero bi polizia CRS-en hilketa etorri zen. Eta orain HTekin presentatzen zirenak, poliziak hiltzaile akusatzen duenaren (Filip Bidart) lagunak dira, eta bera bezala terroristatzat publikoki salatuak. Batzuk karrikan detenitu zituzten pistolaz. Eta hala ere hori lortu dute. Bere anaiak %17,20. Minoria garestia bagenekien. Orain, marjinalak ez garestia erakutsi dugu».

Hiriburukoak ere positibotzat jotzen dituzte. Alkate eskuindarraren aurkako botoak 1977an baino %10 gehiago izan direla. Jendeak onartzen du, beraz, HTetako jendea egunero-ko arazoez ardura dadin. Eta herrian ezkerrearen debatea sortzeko motore

izan dira, bai PSren aurrean eta baita PC eta independenteen aurrean ere.

Urruñan berriz %10 egin du Herri-tarki eta HTek osatutako «Herritar-rak» kandidaturak. «Gauza bat argi-tu behar da hor: eskuineko Poulou kandidatuak duela lau urteko xifra bera egin duenean, garbi geratu dela PSari kendu diola jendea abertzale mugimenduak.

«Herri Taldeen operazio politikoa ez da boto kondatze huts bat izan. Ba-tetik, herriaren aurrean herriko ara-zoetaz okupatzeko nahia agertu dugu. Eta bestetik ezker frantseseko jendea Euskal Herriko nazio arazoaz jarrera bat hartzera bortxatzen hasi. Hiribu-rukoa aurrerapen polita izan da: Des-traderen nahien gaintik hartu bait dute erabakia sozialistek. Izan ere, ez-ker frantsesetik ere hartu behar du in-darra ezker abertzaleak. Bi etsenplu garbi baditugu: Maurice Bortairu le-hen PSrekin zena eta orain Angelun abertzaleekin hautatua izan dena; eta Danielle Pillotte, lehen PCkoa eta orain Urruñan abertzaleekin hauta-tua».

Hemendik aste gutxi barru, dena dela, Herri Taldeetako jendearekin zabalago hitz egiteko aukera izatea espero dugu. ■

mista bat azaldu digu Jakes Abebe-rrik. Baionan Herritarkikoek («Baio-na hiriburuko-Bayonne Capitale» ze-rrendan) %6 edo 7 espero zuten, eta %4,49rekin ez dute zinegotzi bat ere ateratzen. Urruñan gertatua aldez, %10 eta zinegotzi bat, oso kontutan hartzen delarik. «Urruñako zenbaki horrek adierazten du nire ustez aber-tzalegoa Ipar Euskadin zer den, hori da gure zenbakia». Hori eta Baigorri-ko abertzaleek lortu duten ehuneko ia hamairu hori ongi positiboak ikus-ten ditu.

Beste gauza da sozialista frantsese-kin aurkeztu diren lekuetan. Eta Ja-kesek aukera horretan sartu diren abertzaleak Frantziako ezker osoa-ren atzerakadan ikusten ditu. Herri txiki zenbaitetan aukeratu diren abertzale aleak ere ez ditu ahazten. Baina balantze garbirik ezin egin. «Hauteskunde hauen balantze argi bat ezin egin daiteke, abertzaleon presen-tzia ere ez bait da izan oso argia».

Baionakoaz galdetu diogu. «Gehia-go espero zen, bai, Baionan. «Bayon-ne-Capitale» zerrendan abertzaleak eta PSUko zenbait presentatzen ziren. Lortu ez ditugun puntu horien esplika-zioa honetan aurkitzen dut nik. Lehe-nik, abertzaleok ez gaudela holako bo-rroka politiko bati gure kabuz heltze-ko kapable, sakabanatuak gaudela. Bigarrenik, Baionan zerrenda trostkis-ta bat ere aurkeztu zen eta hexago-noan egin dutenaren bi halako egin dute Baionan. Zer dela eta? Nire ustez zenbait abertzalek trostkista bozkatu duelako». Baina zer da Herritarki? «Bayonne Capitale» gauza bera al da?

«Herritarki ez da ezer. Herritarki, abertzale garenez udal hauteskundee-tan presente egoteko nahi bat izan da. Baina ez da ez erakunderik eta ez deus. Abertzale eremuan alderdi maio-ritariorik ez denez, herri bakoitzean aurkeztu nahi zuen edozein abertzale dago barnean».

NOLABAITEKO BATASUN NOTA BAT

Eta hala ere, ia ezer ez dute lortu abertzaleek. «Hauteskunde lejislati-boetan, barnealdean eskuinak berean jarraitu arren, Ipar Euskal Herriko kostaldean ezkerrearen aurrerakada bat nabari zen. Gehiengo bat azaldu zen Mitterrand eta Destraderen alde. Oraingo hau atzerakada bat da».

Horrek zein eragin ukan lezake Iparraldeko abertzaleen panoraman? Erantzunez, Hegoaldeko eskemak

JAKES ABEBERRI: pesimista sentitzen naiz

Jakes Abeberri «Enbata» mugi-menduko sortzaileetako bat da, izen bereko aldizkariaren arduradunen arteko bat (editorialista ere bera dela diote), eta udal hauteskunde haueta-rako sortu den «Herritarki» mugi-menduan buru-belarri sarturik ibili da. Miarritzeko «Majorité Presiden-tiale» zerrendan boskarren zihuan, Destrade-rekin, eta justu geratu da atera gabe.

ABERTZALEAK % 10

«Hauteskundeotan abertzaleok egin dugunaren ikuspegi orokor bat ematea ez da errexia. Izan ere, oso leku gutxi-tan presentatu bait gara. Eta Urruña-ko etsenpluak erakusten digun bezala, askoz ere hobeki joanen zitzaizkigun gauzak jakintza politiko gehiagoz, ba-tasun gehiagoz, joan bagina».

Erresultatuez berriz, ikuspegi pesi-

ORAIN FROGATUKO DUZUE «DEMOKRAZIA»

Ipar Euskal Herriko abertzaleen arteko zatiketa zehaztu dezala eskatu diogu Jakes Abeberriri. «Polimilien inguruko eragin bat izan da, baina gero eta itzaliagotuz doa. Milien eta HB inguruko eragina zabalagoa da, eta hedatuaz doa. PNV inguruko mugimendua berriz («Ager» hilabetekariaren bidez-eta zabaltzen dena) orain dabil leku egin nahiaz. Kuriosoa da Hegoaldean HBrekin identifikatu eta Iparraldean batasun mota batera ezin heldu hori. Minoritateen fenomeno bat da. Errepresentatibitate maila batera iristen garenean lortuko dugu hortik ateratzea».

Abertzale mugimendua zatitzen duen arazo bat euskal departamenduarena da. Eta bide horretan Jakesek («Enbata» eta abar) aldeko aukera garbia egin duelarik, pesimista agertzen zaigu eskuinaren aurrerakada ikusiz. Alegia, egindako promesak aidean utzi ditzazketela betirako eta abertzaleek aukera latz bat egin beharko luketela: edo haustura orokor bati ekin («eta prest al gaude horretarako?») edo berrogeita hamar urtez luzatuko den bide bati ekin.

Bereizketa txikiak ikusten ditu abertzaleen artean, Iparraldean, gero hain zatituak egoteko. «Hori bai, batasuna HB antzeko zerbaiten bidetik etorriko litzateke. Nafarroan gertatzen ari denak garbi uzten du PNV estiloko bideari bere ordua joan zaiola. Gu hemen %10 gara, baina horren errepresentatibitatea lortu behar genuke». Kultur eta ekonomia mailan ematen dela dagoen indar abertzalearen errepresentatibitatea. Ez ordea politikan...

Behin magnetofonia itzaliz geroz, eta jadanik alde egitera gindoazela, botatzen zigun: «Urte luzeetako zapalketa «demokratikoaren» ondorioa da guzti hau. Hegoaldean ere orain frogatuko duzue zer den «demokrazia» deitu baten azpian zapalduak egotea.

Gai asko eta eztabaida luzeak, orri gutxitan eta jendea aspertu gabe jorratzeko. Bihar eta etzi eta hurrengo astean ere ARGIArentzat eguna zabalduko al du eta...!

Pello Z

alde batera uzteko eskatzen digu Jakes Abeberririk. «Han, Vascongadetan batez ere, abertzaleok %60 baino gehiago zarete, PNV, EE eta HB artean banaturik. Eta nazio arazoa ezagutu behintzat egiten du mundu guztiak. Hemen ordea, gauza berria da abertzalegoa, 1963koa.» Horregatik, eta hainbeste aldiz aipatu izan diren zapalkuntza baldintzak hain diferente izateagatik, bideak ere bereziak dira beraz.

Eta hogeitaz urteon buruan, abertzalegoa Iparraldean Urruñan agertu den %10 hori dela azpimarratzen digu. «Baina xifra hori Iparralde osoan uniformeki zabaldurik egotea komeni litzateke». Horretarako or-

dea beharrezkoa litzateke mugimendu abertzaleak alderdi batean bere burua ezagutzea, bere garaian Enbata egin zuen bezala.

Batasun hori ezin da joan, ordea, «Enbata»-ren bidetik. «Enbata» aldikari izaten jarraituko da, soilik. Ez digu esan ze alderdi mota izango litzatekeen berak irrikatzen duena. Baina bai praktikak aginduko duela batasun hori zein motatakoa izan den, eta ez debate ideologikoak. «Ikastolen burrukan denok gara elkarrekin. Kooperatibak zabaltzeko mugimenduan ere bai. Berotasun haundiagoz edo epelagoz, baina oinarrian ados. Politika arloan ere behar luke horrek bere adierazpena».

PANAMERIKANISMOA HARRAPAKINAREN FILOSOFIA

Estatu Batuetako historia «doktrina»z josita dago. Izan zuten «doktrina Truman» izeneko bat, komunismoaren euskarri, bereziki Korean eta European eragina izan zuena; «doktrina Eisenhower» delakoa izan zuten gero, Ekialde Hurbilari begira; geroztikakoa da «doktrina Nixon» deitu zutena, Indotxinaren gain; joan den mende haserakoa herriz «doktrina Monroe» izen handiduna, beheagoan aipatuko duguna... Hoietarik beste batekin gatozkizue gaur hemen, Panamerikanismoaren doktrinarekin izan ere, inperialismo garaio-tarako Monroeren ideien egokitze bezala azaldu zena.

James Blaine, 1881.-ean EEBB-etako Idazkaria.

Panamerikanismoa, zer da?

Hona hemen 1881. urtean Estatu Batuetako estatu idazkari zegoen James Blainek Amerikako gobernuari bidali zien oharren laburpena:

«Estatu Batuetako Presidenteak Ipar eta Hego Amerikako herri independenteak gonbidatzen ditu, 1882. go azaroaren 24-an Washington hirira etor daitezen, bertan ospatuko den Kongresuan parte har dezaten, non aztertuko eta eztabaidatuko baitira Amerikako herrien arteko gerrak ebitatzeko bideak». (Gero dator ebitatu nahi diren ezbeharren zerrenda). «Bereziki nahi du ohartzea, gonbidatze honen bidez Estatu Batuek ez dutela zenbait herri zatikatzen duten auziei buruz akolkularien jarrera hartu nahi...»

1882.-ean biltzeko zirenek atzeratu behar izan zuten batzarra, orduko presidentea zen James Garfielden hilketa izan zela-ta Blainek bere postua utzi zuelako. Berrartuko zuen gero,

Simon Bolibar, beste bidea.

eta bere bultzadaz bildu ziren azke-
nean 1889.-aren urriaren 2-an.

Horixe izan zen panamerikanis-
moaren hasera. Ehun urte pasa dela-
rik, garaia dateke balantze bat egite-
ko, zeren handik atera baitzen egun
ere garrantzia duen OEA (Organiza-
ción de Estados Americanos) erakun-
dea, berdin eta TIAR (Tratado Inte-
ramericano de Asistencia Recíproca)
izenekoa.

Lehenagokoak

Monroek, 1923.-ean, esana zuen:
Amerika ez da europarrena, iparame-
rikarrena baizik. Ideia ez zen berea
hala ere, Washington bera ere uste
horretakoa baitzen (hemezortziga-
rren-aren bukaeraldean), baina aldi
hartan oraindik zegoen Europareki-
ko begirunea geroz eta gutxiagotzen
da, espainolak, portugesak, inglesak,
frantsesak eta holandesak beheiti eto-
rri hala. «Botere hutsunea» betetzera
zetozen beraz iparramerikarrak.

Gainerakoan Monroeren doktrina
geroko beste presidente batek, W.
Wilsonen, honela definitzen du: «Es-
tatu Batuetako agintza bat da non...
zenbait gauza gertatuz gero, Estatu
Batuek zenbait gauza egingo bait
dute...».

Hau, mundu guztiari aplikatu dio-
tena (eta «mundutik haratago ere as-
moak baditugu», esan zuen 1960.ean
orduko Estatu idazkariak), gardenta-
sun bereziz ikusi ahal izan da Ameri-
ketan. Filosofia, bi hitzetan, hau izan
da: «Amerikan inork ez du eskurik

sartzeko eskubiderik, gutaz aparte».
Diogunez, gauza bera gertatzen da
munduan zehar hainbatetan, baina
Amerikakoa, haientzat, «lojizkazo
printzipio» bat izan da, historiak ba-
karrik itzularazi diena (gogoratu Ku-
bari buruz «geografiaren fatalismoa»
beraia izan behar zela esaten zute-
la).

Benjamin Franklinek, Estatu Ba-
tuak oraino independente ez zirela,
1767.-ean, Mississippi kolonizatu be-
harrekoa zela esan zuen, «Kuba eta
Mexikoren aurkako plataformatzat
erabiltzeko». Lurren berenganatzea-
ren nolakoa berdin zen, baina beren-
ganatu behar zituztela oso garbi zeu-
katen Jefferson eta Madisonen Lui-
siana eta Florida erosi zituztenean,
Jacksonek Texas harrapatu zuenean,
Polkek Mexiko erdia ebatsi zuenean,
McKinleyk Puerto Rico eta Filipinas
berenganatzerakoan...

Roosevelten hitzak, 1898. urtean:
«Gure kanpo politikaren oinarria
Europa kontinente honetatik bota-
tzea izan ledin nahi nuke. Espainiare-
kin hasiko nintzateke, eta Ingalaterra-
rekin bukatuko».

Blaineren zergatiak

Artean baziren batzuk, Estatu Ba-
tuek kanpoari ekiteko adinako inda-
rrik ez zutela esaten zutenak. Gehia-
go barruari begira behar zutela.
Gaurko historiagileek ez datoz horre-
kin bat: Blainek momentu egokian
bultzatu zuen panamerikanismoa; so-
brakinak, exzedenteak, barne merka-
tuan ipintzerik ez zegoelarik. Datu
argigarri bat: 1860. urtetik 1884. ur-
tera EEBB pasatu ziren, produkzioa-
ren kopuruan, munduan zuten lauga-
rren lekutik lehenengora.

Lehen batzarre hura 89.-ean egin
zuten bezalaxe egitea zeukaten
81.-ean, zeinarekin seguru aski Ku-
bako gerra hamarkada batez aurrera-
tuko baitzen, aitzaki bera erabiliz:
Kubak «aske eta independente» zeu-
kan eskubidea. Jose Martik poliki
esan zuenez: «Iparramerika-rena ez
zen izan... herriak, elur-mendien
gain, herri anaiak laguntzera bultza-
tzen duen askatasun gizakioia...»

Idatzi bezala «gerrak ebitatzeko»
asmorik behinik-behin ez zeukan
Blainek proposamen hura egin zue-
nean. (Ikusi bestela **marineen** inter-
bentzioen zerranda luzea). Ez baitzen
proposamena beste alde, aurretiko
inongo kontsultarik egin gabe Was-

hingtonen bilera hura egingo zela ja-
kinarazten baitzen.

Latinoamerikan sartu direlarik
lege batzuk jarraitu dituzte Estatu
Batuek: inbertsio fuerteak, gehiegiz-
ko prestamoak ondoko interben-
tzioen justifikagarri, nazioarteko
araudiak bortxatu dituzten kontaezi-
nezko ekintzak... Hauetako batzuk
oso entzunak dira: Nikaragua, Rep.
Dominicana, Panama, Mexiko, Hai-
tí...

Labur-beharrez har dezagun baka-
rrik azken hau. 1914.go abenduan
marine pilo bat sartu egiten da Puerto
Principe-n (hiriburua). Armen inda-
rrez milioi bat dolar eramaten dute
Haitiko Banku Nazionaletik, ontzian
sartu eta Estatu Batuetako First Na-
tional City Banck-ean gordetzen
dute. Haitik protestatzen baitu,
1915.-ean **marine** hoiek itzuli eta Ipa-
rramerikako interesak «arriskuan»
daudelakoan bertan gelditzen dira
1934. urterarte. Joaterakoan jakina,
Duvalier adiskideak uzten dituzte go-
bernatzen, lehen **Papá Doc**, orain
Baby Doc haren semea.

Onetan naiz txarretan, panameri-
kanismoaren filosofiaren gainetik na-
hiz behetik, lehen —Texas lapurtu zu-
ten garaian— talde ausartak zirela,
orain «libre empresa» dela, nolanahi
ere inperialismoaren zerbitzuan.

Panamerikanismoa ez zen altxatu
Kuba kolonia zelarik. Ez zen altxatu
enmienda Platt-ekin. Ez zen altxatu
Guantánamo-ko basearekin. Baina
iraultzarekin Kubak independentzia
erdietsi zuenean, panamerikanis-
moak ez du abagunerik galdu kontra
egiteko. Panamerikanismo hau **made**
in USA baita.

Bolibarren bidea

Bleinek konbokatoria hura egin
zuenean, hirurogei eta gehiago urte
pasatuak ziren Simon Bolibarrek
hego eta ertamerikako herriak konfe-
dera zitezen dei egin zuenetik. Herri
armatuak elkarren defentsarako,
hura zen haren asmoa, Kubari inde-
pendentzia emango zion Ejertzito ba-
ten sortzeko planak ere bazituen.

Bada, jakingarria da plana haiek
Estatu Batuek galerazi zizkiotela.
Baina, artean inor gutxirentzat garbi
zeudenak, askorentzat daude garbi
gaurko Amerikan. Gehiagorentzat
bai behintzat. Nikaragua lekuko.

Pablo SASTRE

ABERTZALEA, EUSKAL

Jose M. Odriozolaren ARGIA-ko 966. aleko «Ezker abertzalea Ezker euskaltzalea» artikulua irakurri ondoren, esan daitekeen gutxiena zera da, gauzak argitu beharrean, nere ustez, gehiago nahasten dituela, arazoaren barneraino jotzen ez duelako, egiten dituen afirmazioak osoak ez direlako, eta azkenik, planteatzen duen bidea, helburu global garbi batetik kanpo aurkezten duelako.

Egia da gaurko kontestu historikoan, komunitate hauen suntsipena areagotu egiten dela, interes politiko eta ekonomiko estatal eta gainestatalek, komunitate minoritarioen interes linguistikoekin zeharo kontrajarriak daudela. Bainan ez interes linguistikoak bakarrik, baizik eta komunitate minoritario batek, bera izateko duen eskubidea eskatzen duenak, bera izateko bete beharrezkoak dituen interes guztiak kontra jarriak daudelako, arazo nazionala, kultur arazoa, eta noski hizkuntz arazoa ere.

Zentzu honetan, eta horregatik hain zuzen, herri batek planteatu behar duen borrokak globala izan behar du; beste arazoekin batera hiz-

kuntzaren arazoa konpontzen ez den neurrian, hizkuntzaren berreskurapean sinestea, mistikoa eta utopista izatea dalako.

Beste aldetik hizkuntza minoritarioaren IRAUNBIDE BAKARRA botere politikoaren giltzapean dagoe la esatea, asko esatea da, ezin bait dute botere politikoa dutenek, ezer konpondu herriak nahi ez badu, eta aldiz herriak nahi badu, eta botere politikoa dutenek, arazoa lorgaitza bihurtzen da, bainan ez ezina. Beraz garrantzitsuena herriaren nahia da. Estatutua lor daiteke, eskubide territoriala lor daiteke, bainan hizkuntzarekiko pedagogia sozial bat markatzen ez den neurrian, hizkuntzaren normalizazio prozesuan, erretxazo bat sor daiteke, edo kasorik onenetan indiferentzia haundi bat, eta pedagogia sozial hau, ezin dezakete botere politikoa dutenek bakarrik egin, baizik eta herriaren partizipazioaz sortu behar da. Ez dezagun ahaztu «Non-nahi eta noiznahi euskaraz» kanpaina.

Beste aldetik Autonomi Estatuto mamitsuago batek, euskara normaltzeko beharrezkoak dituen mekanismo juridikoak, ez lituzkeela eskeini-

ko, dio... Beraz euskara normalizatzeko egoera politikoa bera aldatu behar da, mekanismo juridikoak aldatu ahal izateko, bainan ezin daitezke mekanismo juridikoak aldatu, gainerako lege guztiak aldatu gabe. Hau lortuko bagenu, legeak aldatzea, gizartea aldatzea, eta euskararen arazoa herri honek dituen gainerako arazoekin batera planteatuko bagenu, inolaz ere ezingo litzateke orduan gerta, botere politikoa luketenak euskaltzaleak ez izatea.

Ondoren, Odriozolak, Ezker Abertzale eta Ezker Euskaltzale arteko etena sortzen du, eta konbenigarritzat, beharrezkotzat jotzen du. Ez dut uste inondik ere, gaur egun eten hori dagoenik, eta ez dut uste inoiz konbenigarri izango denik. Kontutan eduki behar dugu gaur egun oraindik, ez dela sortu, eta gure lana, Ezker Abertzalea, Ezker Euskaltzalea bihurtzea dela, eta ez eten hau sortzea eta lantzea.

Gure praktika politikoak globala izan behar du, eta horrelako eten ba-

RTZALEA

DERRIGORREZ!

(J. M. Odriozolari erantzunez)

tek, ezker abertzalearen etena edo haustura sor dezakela politika mailan, kontutan hartu behar dugu.

Absurdoa da, ezker abertzaleak, herriko interes orokorretatik kanpo, interes linguistikoa ezartzea, ez bait gara «kulturistak», edo «Euskaltzale» apolitiko batzu. Borroka linguistikoa galtzen badugu, nola irabaz genezake interes orokorren borroka!!! Herri baten askatasunaren alde borrokan ari garela ezin genezake ahaztu, eta herri horren interes orokorren barruan hizkuntzarena dago.

Gaur egun KAS alternatiba lortzean gure hizkuntza normalizatzen edo normalizatuko dela esatea absurdoa da. KAS alternatibarekin, dagoeneko euskara normalizatzekeo daramagun borroka eta urratsak areagotuko dira. KAS-en alternatiba ez da derrepente, bapatean zerutik eroriko, KAS-en alternatiba ez da egun batean paper bat firmatuz lortuko; jadanik daramagun borrokaren bitartez, eta firmatu ondoren eramango den borrokaren bitartez lortuko da, eta hau langile mailan bezala euskara mailan ere.

Hau sinestea mitiko eta utopista izatea bada, zer esanik ez, euskararen arazoa, ezker abertzale eta ezker euskaltzaleen artean etena eginaz, eta euskararen arazoa, Euskal Herriko arazoa osoki konpondu gabe, konponduko dela pentsatzea.

Ezker euskaltzale mugimenduak, indar politiko bihurtu behar duela esaten duenean, alderdi bat izan behar duela dio, Euskararen Alderdia hain zuzen, alderdi bezala euskararen normalizazioa helburu bakartzat edukiko duen alderdia. Argi esaten du aurrerago, kideek euskararen aldeko postura radikal eta pragmatikoa edukiarren, gizarteko beste arazoetan ez dutela derrigorrez ezkertiar izan behar.

Euskararen arazoa, arazo politikoa denez batez ere, eta politika beti ezkerrekoa edo eskubikoa denez, absurdoa da, euskararekiko jokaera bat duten eta politikan jokaera desberdina duten pertsonaz alderdi bat osatzea.

Egia da badagoela Euskal Herrian ezkertiar eta era berean euskararekiko postura radikala duen jendea, emakumearenean, ekologian, edo beste gaietan gertatzen den bezala.

Nere ustez guztiz beharrezkoak dira talde hauek, batez ere alderdiekiko eta instituzioekiko eragileak izan daitezten. Talde hauek oinarritzko erakundeak izan behar dute, baina alderdi bihurtzea, bakoitzak helburu bakar batekin absurdoa da.

Galesen hizkuntzarekiko erakunde bat sortu zen, baina gizartearen dinamika berak, erakunde hori, azkenean, Galeseko ezkertiar mugimendu zabala bilakatu du, eta gaur erakunde globalizatzaile bat da.

Beste aldetik ez gaitezen engainatu, euskararen alderdiak, abertzale-indarra zatituko luke, eta herri honek duen bipolarizazioa kontutan edukirik, batez ere ezker abertzalea, indar honetan batez ere ezkertiarak bilduko liratekeelako. Euskal Herriaren etsai nagusiei, ezker abertzalearen haustura honek, ikaragarritzko faborea egingo lieke, eta ezker abertzaleari ikaragarritzko kaltea.

Euskararen alderdiari ez!

Euskara hutsez ihardungo duten herri erakundeei bat!

ARLANTZ

SHORINJI KENPO EDO ARTE MARTZIAL SOILA

Iñaki Gomendio maisuarekin hizketan

Dударик gabe gaur egun gero eta jende gehiagok praktikatzen ditu arte martzialak. Ekialdeko arte zahar eta harrigarri hori mendealdeko mundura datorkigu. Batzuk guztiz okzidentalizatuak daude, baina badira batzuk guztiz garbiak direnak, nortasuna galdu ez dutenak. Horietako bat «Shorinji kenpoa» da. Elkarrizketa honetan Iñaki Gomendio dugu. Berak gerri beltza 2. Dan dauka eta honela erantzun zizkigun galderak.

Argia.- Nola sortu zen «Shorinji kenpoa»?

IÑAKI GOMENDIO.- «Shorinji kenpoa» feudalismoan sortu zen, Txinako Iparraldean. Herria guztiz zapalduta zegoen nobleengatik eta defenditzeko armarik ez zuten, hauek bakarrik nobleek erabili bait zitzaizkion. Tenploetan monje budistak kontzentrazioko eta arnasa hartzeko ejerzizioak egiten zituzten, baina honekin ez zuten aski eta defentsarako teknikak hasi ziren asmatzen, hau da, gaur egun ditugunak.

A.- Beraz, teknikak monjeek sortu zituzten...?

I.G.- Bai, teknikak monjeek sortu zituzten, nahiz eta herria borrokan

egon agintearen aurka. Templo honen izena «Saolin-Chu» zen. Gero dinastia bat atera zen monjeen aurkakoa, herriaren defendatzailea bait zen.

A.- Zein desberdintasun dauka beste arte martzialekin?

I.G.- Oinarria berdina da. Monjeak tenplotik atera zirenean teknika asko zeuden, eta handik atera ziren beste arte martzial batzuk. Adibidez esaten zenez Kung-Fua handik etor zitekeen.

A.- Zenbat teknika ditu «Shorinji kenpoa»?

I.G.- Seirehun edo zazpirehun teknika gutxi gorabehera. Horretaz aparte basea, hau da, ostikoak, muturrekoak, defentsak eta abar.

A.- Zer nolako arloak landu daitezke arte martzial honekin?

I.G.- Gure filosofiak dioenez buruz eta bihotzez neurri bat izan behar da. Ezin daiteke alde batetik bakarrik landu. Saiatzen da jendea ekilibrio batekin ateratzea, honela jendea bihurriegia ez dadin izan. Lortu nahi da monjeek eman ziguten erakusketa gaur egunean aplikatzea. Beste aldeetik defentsa eta filosofiatik aparte badiugu beste zeregin batzuk, adibidez «Seihoa» deritzona, gizonaren gorputza masajearen bidez ezagutzen saiatzen dena, edota «Chincon»a, arnasa hartzeko eta relaxatzeko posturak.

A.- Zergatik uste duzu gaur egun horrenbeste praktikatzen direla arte martzialak?

I.G.- Jendea ez da konformatzen ikustearekin bakarrik. Jende askok bere gorputza landu nahi du, izan daiteke gure arte honekin, beste arte martzialekin edo edozein kirolarekin. Gaur egun dagoen egoerarekin, langabezia, denbora sobran... Eta noski jendeak denbora hori aprobetxatu nahi du.

A.- Beraz ez duzu uste gaur egune-ko indarkeriagatik izan daitekeenik?

I.G.- Ez, ez dut uste horregatik denik.

A.- Zergatik ez da okzidentalizatu «Shorinji kenpoa» beste arte martzial batzu bezala?

I.G.- Hori ez bait da «Shorinji kenpo»aren filosofia. «Shorinji kenpo»ak dioenez bera praktikatze-ko bi lagun behar dira, batek bakarrik lan egin dezake baina ezin daiteke ondo konpletatu. «Shorinji kenpo»ak ez du konpetiziotan sinisten, oso ondo da-kigu konpetizioak zer diren. Saiatzen da beste modu batera bilatzen konpetizioa, hau da bien arteko konpetizioa, lana egiten baina medailarik gabe.

A.- Zergatik horrenbeste jerarkia, araubide eta mistizismo?

I.G.- Ez dut uste jerarkia dagoe-nik. Badakigu gauza denetan buru zuzen bat behar dela bakoitzak nahi duena egin ez dezan. Beste modura «Shorinji Kenpo»aren oinarria galdu egingo litzateke. Araubide hori denen artean errespeto bat egin dadin da. Araubidea saiatzen da jendea prepa-ratzen ekilibrio bat izan dezan, errespetoa jendeari, laguntza... Horixe da gure idea.

Mistizismoari buruz ez dut uste horrenbesterako denik, zeren arte martzial hau mende askotan praktika-tu da eta benetan indarra hartu zuenean azkeneko maisu funtdatzai-learekin izan zen. Gizon honek lehen-goko erakusketak garai honetara

Ezkerrean I. Gomendio eta eskubian G. Ruesgas; biek gerri beltza 2. Dan daukate.

ekarri zituen; gizon horren izena Dossin-So zen.

A.- Eta nola jaso zuen Dossin-So-k «Shorinji-kenpo»a?

I.G.- Dossin-So Japoinدارra zen eta 1929. urtean espia bezala Txinara bidali zuten. Han «Shorinji-kenpo» ko maisu bat ezagutu zuen, sekta ba-teko buruzagia. Honen bidez «Shorinji-kenpo» tradizionalaren maisu

bat ezagutu ondoren indartu eta batu egin zuen arte martzial hau.

A.- Uste al duzu gauza onak ekar ditzakeela orientalismo horrek gaurko mendebaldeko gizartera?

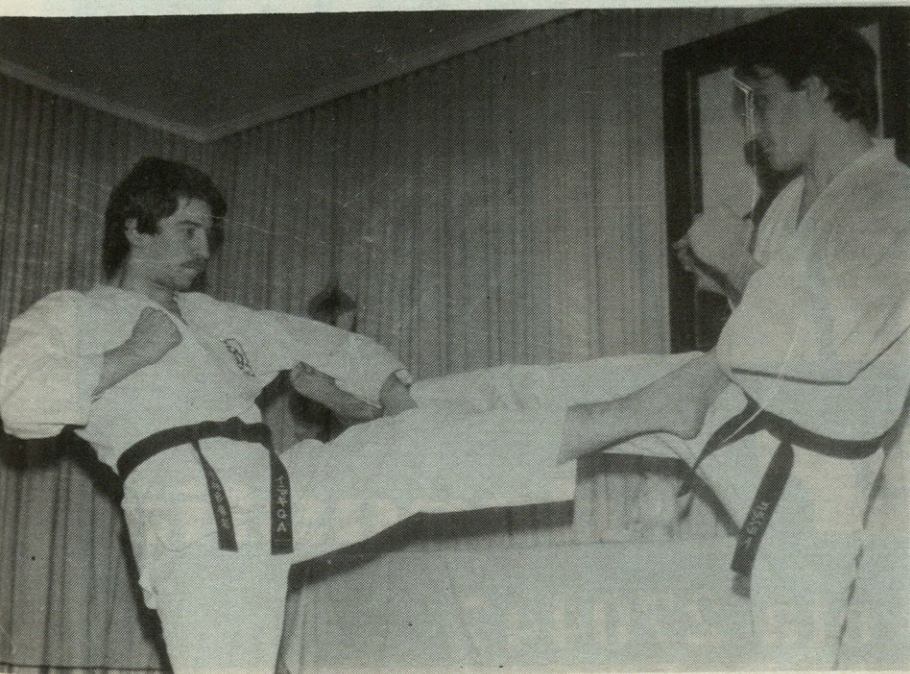
I.G.- Badakigu orientalak nahiko mistikoak direla, beren sinismenak jarraitzen dituzte, eta gure bizimodu-an praktikan jartzea nahiko zaila izaten da. Baina nik uste dudanez araubide honek, gaur egun, gure gi-zartera gauza oso interesgarriak ekar ditzake. Adibidez, bizitza honetan, bidea saiatzen aurkitzea. Haseran gu-rea eta gero besteena ere.

A.- Zein izan daiteke «Shorinji-kenpo»ren helburua, bukaera?

I.G.- Akaso askok pentsatuko dute zortzigarren edo bederatziga-rren Dan izatera iristeagatik helbu-rua lortua dutela. Baina arte martzial honek ez du bukaerarik. «Shorinji-kenpo»ak herrien arteko bakea, anai-tasuna eta elkarren errespetoa bila-tzen du.

A.- Azkenik, nola dago «Shorinji-kenpoa» Euskal Herrian?

I.G.- Euskal Herri osotik, baka-rrik Gipuzkoan praktikatzen da. Do-nostian 180 pertsona gutxi gorabehe-ra, eta Gipuzkoa guztian 250 pertso-na.

M. MENDIZABAL
(Argazkiak: I. MARTIN)

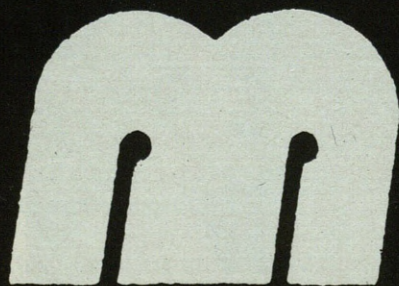
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

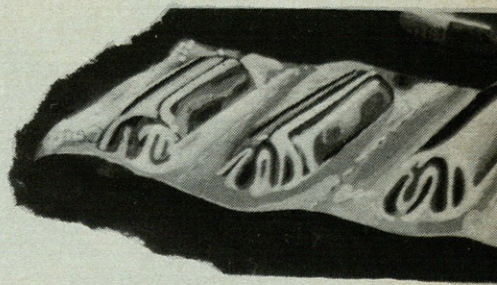
miner

donostia

271050 eta 270447

Asko eta asko hitzegin ohi da Seguritate Sozialaren barnean dagoen ustelkeriaz. Larregi batzuren ustez, baina gutxiegi bere osasunaz arduraturik dabilen edonorentzat. Izan ere, alde batetatik diruaren arazoa dago, botika-industria eta medikuen poltsiko partikularrak bete beteak izaten direla urtero diru publikoaren iturriaren bidez, eta bestetik edonoren osasunaren kezka, diru truke odola kutsatzen ari ote zaizkigun edo. Eta guzti horren atzetik, egoera aldatzeko borondate politikoaren falta.

BOTIKAK ETA SEGURITATE SOZIALA: MEDIKUEN POLTSIKOAK BETETZEKO MAKINA

ESPAINIA, INDUSTRIA FARMACEUTIKOAREN PARADISUA

Herri gutxitan aurki daiteke Espainian bezainbateko askatasunik medikuek nahi dutena egin dezaten. Sarritan aipatu izan da «korrupzioa» hitza, eta zenbait botika-kontutan demagogikoa irudi baliezaioke ere, aski da zifra batzu ikustea hitz horren zutentasanaz jabetzeko.

Seguritate Sozialaren beraren eritiziz, mediku batek aski dauka milioi erdiko kopuruarekin bere gaixoen botika-beharrari erantzun ahal izateko. Hori horrela izanik, bertako ordenadoreetan topatu ahal izan denez, 2, 3 eta 4 milioitik gorako botika-

gastua egin duten medikuak perretxi-koak baino ugariago omen daude. Bakarrik Barcelonan 55 medikuk gainditu zuten 1'5 milioiko kopurua, hau da, gehieneko zifra baino hiru aldiz gehiago. Horrelako markak herrialde guztietan aurki daitezke tamalez, eta erakusgarri gisa Valencian José Melis aipa dezagun, hilabete batetan 14.019 errezeta bete zituen (4.137.165 pezeta). Kontuak ateraz gero, minutuko lau errezeta ateratzen dira.

Espainia osoan, ehunka dira beraz milioitik gora pezeta errezetatan gas-tatzen dituzten medikuak. Zerrenda guzti horiek Estatuaren eskutan daude, «Insalud»-en ordenadoreetan. Hori bai, ez da inongo neurririk har-

tu horrelakorik gerta ez dadin. Medikuek guzti horiek berenean jarraitzen dute oraindik ere.

GERO ETA BOTIKA GARESTIA-GOAK ERREZETATZEN DIRA

1982.an, Seguritate Sozialeko medikuek 450 milioi errezeta sinatu zituzten. 1981.an baino %0,38 gutxiago. Hau da, zifra absolutuetan jaitsi egin da errezeten zenbatekoa.

Baina jaitsiera hori gezurrezkoa da. Beste datu batzu ere kontutan hart beharrezkoak dira. Esate baterako botiken prezioa. 1981.an botika baten batz besteko prezioa 269,75 pta.koa zen. 1982.an, berriz 350,85 pta.koa. Diferentzia begibistakoa da. Eta diferentziarekin, negozioa eta eskandaloa.

Garbi dago laboratorioen papera guzti honetan: itxura gorde nahiean botiken kopurua jaitsi egin dute, baina medikuei gero eta botika garestiagoak errezatu erazten dizkiete. Horren froga bezala, beste datu bat: Espainiako 50 laboratoriorio nagusietatik 1981.an biri besterik ez zitzaizkien beren diru-sarrerak gutxiagotu. Beste guztiek aurreko urtean baino irabazi handiagoak jaso zituzten.

Jakingarri modura, «Antibióticos S.A.»-k 10.776 milioi jaso zituen 1981.an, aurreko urtean baino hiru mila milioi gehiago (7.955 milioi

Milioi erdia aski izanda, ehunka dira hilean errezetetan bi milioi baino gehiago ematen dituzten medikuak.

1980.an). Proportzio berdintsuak mantentzen dira gainerako laboratorio gehienentzat.

LAPURKETAREN MOTA DESBERDINAK

Egia esan, botika-industriak krisirik nozitzen badu, industriarik txikiei besterik ez die kalte egiten. Espainiako industria handiak eta multinazionalak postu gorenetan mantenduz jarraitzen dira. Estatuaren aldetik kontrol txikiena ere jaso gabe.

Botika kontutan Espainian dagoen deskontrola ulertzeko, aski da esatea botika-dendetako kontrola askotan bi eta hiru urtetan behin egiten dela, eta gehienetan azaletik besterik ez direla konprobatzen produktuak eta kondizioak. Errezeten merkatu beltza, botiken prezintuen bidez eginiko lapurketak, zigorrik gabe gelditzen dira ehuneko larogaitamar kasutan. Inspekzioa motz gelditzen da ia beti.

Errezeten bidez egiten diren lapurketak era askotakoak dira. Gehien erabiltzen dena, esan daiteke konsul-

Milaka milioiko iruzurra egiten da urtero teorian pentsionistentzat diren errezetak jende normalarentzat erabiliz.

ta partikularretan egindakoa dela. S.S.ko mediku batek badaki bere kontsulta partikularrari indarra emateko modu bat botikak merke eskaintzea dela. Horretarako, gaixoak debalde lortu ditzake botikak pentsionistentzat gordeak dauden errezetak erabiliz (P. 3/1). Horrelako praktikak orain arte ez dira inoiz gaztigatuak izan.

Teorian pentsionistentzat diren errezeta horien bitartez 1981.an lapurtutako dirua 6.000 milioi pezeta izan zen. Datu hauek ez ditugu guk asmatu. «Insalud»en beraren (Instituto Nacional de la Salud) informee-tan dauden datuak dira. Errezeten kopuru osoan, ehuneko 52 dira pentsionistentzat ematen direnak.

Pentsionista baten errezeta era horretara erabiltzearen, bi modu erabiltzen dira. Bata, aseguruaren benetako zenbakia jarri pentsionista izango balitz bezala. Horrek arriskua dauka, jakina: «Insalud»en ordenadoreek desajustea detektatzea. Horri ihesegiteko egiten dena zera da: zenbaki bat asmatu eta edozein pentsionistaren zenbakia ipini. Noski, afektatuak ez daki zer nolako saltsatan ari den.

«KONPLAZENTZIAZKO SENDABIDEA»

Iruzur egiteko beste bide bat «konplazentziako sendabidea» deituta-koa da. Izen horren bidez, gaixoa begiratu edo miatu gabe ematen diren errezetak adierazi nahi dira. Askotan, gaixoa ez da ezagutu ere egiten. Hau da, askotan familiako bat edo norbait etortzea nahikoa izaten da errezeta bat edo gehiago emateko. Azken zehaztapen hau Seguritate Sozialeko inspektoreek berek aitortuta-koa da.

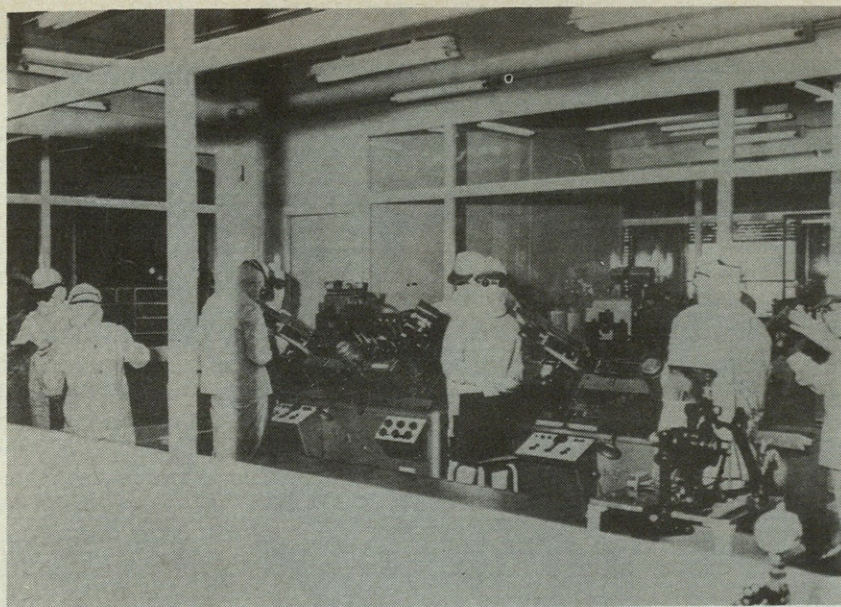
Sistema honen bidez estupefazi-entek ere eman izan dira, eta era berean Seguritate Sozialaren onurabi-deen artean ez dauden beste produk-to asko ere, hala nola, jaboia, kos-metikoak, diagnostikozko materiala edo material kirurjikoak.

Modu hau aurrera eramateko era desberdinak daude. Horietako bat, produktoak beren konposaketaren formaren bitartez errezetatzea, eta ez bere izen komertzialaren bitartez. Esate batera, kosmetikoekin erabili ohi da modu hori. Bestela, produktoa izen komertzialez jarrita ere, botika-dendarekin hitzartuta egon daiteke S.S.ari fakturatzeko formula bat balitz bezala kontsidera dezan. Kontrol ofizialaren gabeziak ipintzen dio amaiera zoriontsua.

MEDIKUEK NAHI ADINEKO TALONARIOAK ESKA DITZAKETE

Espainian mediku bakoitzak gehienez zazpirehun kartila dauzka kasu egiteko. Eszepziozko kasuetan, milara ere irits daiteke. Baina talonarioak eskatzeko, medikuek ez dute inongo mugarik. Nahi adina eska ditzakete inolako arrazoirik eman behar izan gabe.

Ajolagabekeria horren ondorioz, mediku askok eta askok hilean 120-130 talonario erabili izan dituzte. Talonario bakoitzak ehun errezeta dauzka.

«Insalud»ek berak aitortzen due-
nez, zortzirehun medikuren artean,
errezeten balio ekonomikoaren ehuneko 15 kontrolatzen dute, eta bost milaren artean, ehuneko 50.

TARUGOA, LABORATORIOEN SOBORNOA

Botika garesti jakin batzu errezeta ditzan, laborategi batek S.S.ko mediku bati ematen dion sobornoa «tarugo» izenaz deitua izan ohi da. Soborno hori kamuflatzeko era asko daude: esate baterako, atzerrian ospatu behar den kongresu bat. Jakina, hiri turistikoa batetan ospatzen da kongresu hori eta bere emaztearekin batera gonbidatzen zaio. Beste batzutan, metodo sinpleagoa batzu erabiltzen dira baina aurrekoak bezain on-

*Espainian gehien hartu-
tako hoge botiketarik, sei
onartu gabe daude Estatu
Batuetan.*

dorio onekoak, hala nola, opariak, material zientifikoa, etabar. Horrek hutsegiten badu, soborno zuzena ere erabil daiteke. Hori bai, horrelakoe-
tan ez da laboratoriora proposamena zuzenean egiten duena, ordezkar-
i bositante bat baizik. Problemarik ba-
lego, bisitante maila pertsonalean ari
dela esan, eta laboratoriora beti erru-
ri gabe ateratzen da.

Horrelako jokaera guztiek ispilu daukate S.S.ko informetan. Tranpa egiten harrapatutako errepresentante guztiak, maila pertsonalean ari direla esaten da, laboratoriora eskuak beti ere garbi gelditzen direlarik.

MUNDUAN DEBEKATURIKO BOTIKAK, ESPAINIAN SALGAI

Espainiako merkatua aspalditik izan da erabilia experimentazio-kanpo bezala, hau da, Amerikako Estatu Batuetan edo multinazional-
etako jaioterri diren beste herrialdeetan onetsi gabe dauden botikak frogatu ahal izateko. Gainerako herrialdeetan lirakeen eragozpen legalak, hutsa dira Espainian. Erregistroa beti zabalik izan da nahi izan duen edozein laboratoriorientzat.

Gaur egun ere, ofizialki botiken erregistroa itxita dagoen mementuan, gero eta botika gehiago legeztatzen dira Espainian, «berrikuntzarik» d-
kartelakoan. Garbi dago berrikuntza hori multinazionalen presioak determi-
natzen dutena dela, ez balio senda-
gileak determinatzen duena. Hori argi-
tu besterik ez da egiten Seguritate
Sozialean gehien hartzen diren boti-
ken zerrenda begitatzterakoan.

Hasteko, **Hidergina**, erabiliene-
an bigarrena, efikazia frogatu gabe
daukan botika bat da. Estatu Batue-
tan horrela izan da tratatua organu
ofiziale-
tan: «ez dago ebidentzia fida-
garririk ondorio mentalak dituenik
frogatzeko».

Somacina, hirugarren salduena,
Estatu Batuetan baimenik ez duen
botika bat da. Aurrekoa bezala, ba-

*Zortzirehun medikuren
artean, errezeten balio eko-
nomikoaren ehuneko 15
kontrolatzen dute, eta bost
milaren artean, ehuneko
50.*

SEGURITATE SOZIALEAN GE- HIEN ERREZETATUTAKO BOTIKAK

1. Clamoxil	2.800 milioi pta.
2. Hidergina	2.000 milioi pta.
3. Somazina	1.470 milioi pta.
4. Tagamet	1.300 milioi pta.
5. Estugerón	1.000 milioi pta.
6. Frenadol	916 milioi pta.
7. Astenolit	854 milioi pta.
8. Naprosym	785 milioi pta.
9. Ardine	748 milioi pta.
10. Septtrin	658 milioi pta.
11. Diclamina	648 milioi pta.
12. Britapen	642 milioi pta.
13. Prevalón	555 milioi pta.
14. Sulindel	538 milioi pta.
15. Bisolvón	537 milioi pta.
16. Varsón	519 milioi pta.
17. Cleboril	516 milioi pta.
18. Dolotanderil	458 milioi pta.
19. Tepacepan	455 milioi pta.

sodilatadore bat da, eta jakintsuek diotenez, ez du propietate frogaturik batere.

Tepacepan delakoa ere, ez da legala Estatu Batuetan, gizonari inpotentzia tenporala eta emakume-
ari galakto-
rra ekar diezaioke.

Frenadol famatuaz duela urte batzu komunikabideek argi aski utzi zu-
ten botika honek nolakoak ondorio
negatiboak sor ditzakeen.

Estugeron ere, Estatu Batuetan onetsi gabea.

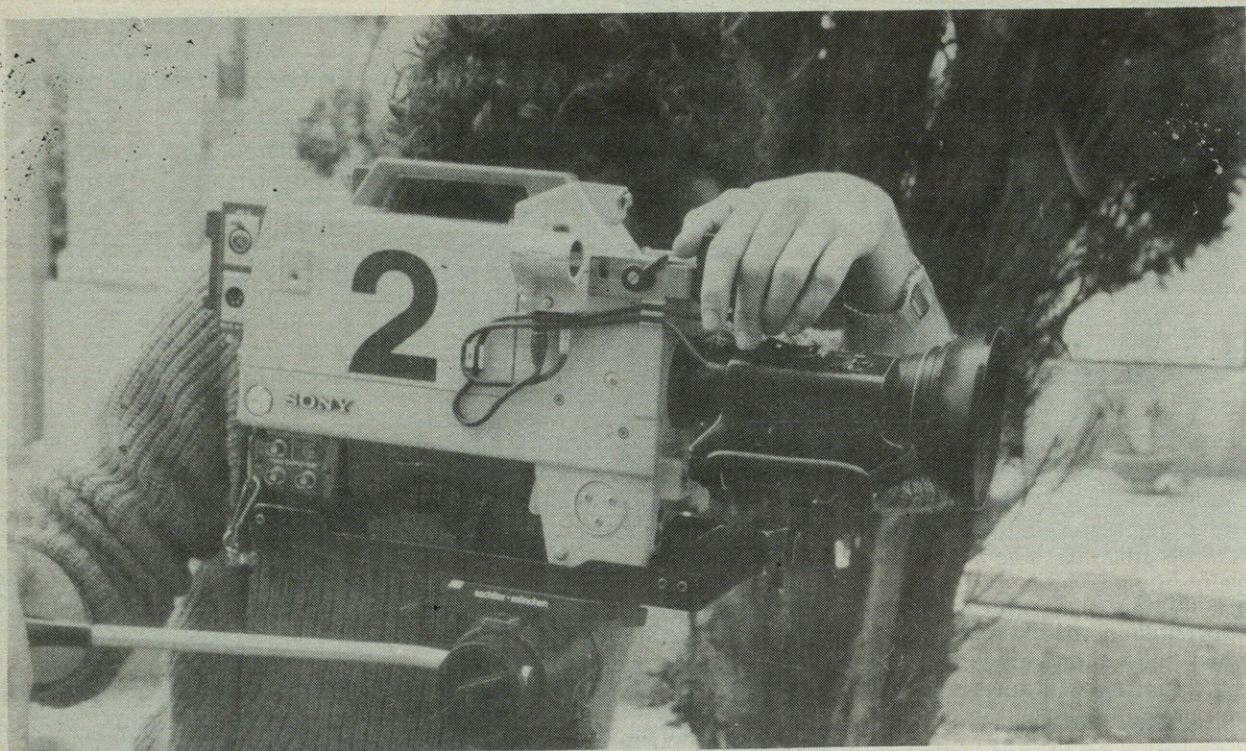
Astenolit estimulante fisiko bat da. Bere ingrediente batzu ez daude lega-
lizatuak Estatu Batuetan.

Prevalon izenekoak C bitamina dauka, baina Espainian eskorbutorik ez dagoenez, alperrikakoa da erabat.

Diclamina eta **Varson**, Estatu Ba-
tuetan onartu gabe dauden beste bi
botika.

Honaino, gehien saldutako hoge botiken artean. Garbi dago beste mila-
ka botiken artean ehunka egongo
direla aurreko hauen egoera berdint-
suan. Guzti honen inguruan munta-
tutako mafiaz gain, instituzioen alde-
tik dagoen inkontrola gehitu behar
da, guztiaren ondorioz pairatzen du-
gun hondamendi-egoera egokitzen
delarik. Haseran esaten genuenarekin
bukatzeko, borondate politikoa falta
dela, beste guztia ondorio hutsa iza-
nik.

Jexux IJURKO

Ez da denbora asko Euskal Telebista martxan dagoela. Ibiltzen ikasten ari zaigu piskanaka piskanaka. Pruebatan ari dira.

Apirilatik aurrera egunero emititzeko gauza izango da. Gabonetarako hiru ordu ta erdiz egunean.

Erreportaia hau egiterakoan Euskal Telebistan lan egiten duten ENG, kazetari ekipoko langile batzurekin hitzegin dugu. Barnean lanean ari direnen inpresioak aterako zaizkigu beraz orrialde hauetan.

Oso inpresio kaskarra utzi digu guri telebistak. Egia da aurrenengo urratsak baldarka ematen direla, baina... zuzen haziko ote da?

E.T.B. «TELEBISTA TXIKI BAT»

INPROBISAKETAREN ONDORIOAK

Oraingoz berrogei ta hamar pertsona ari dira, gutxigorabehera, euskal telebistan lanean. Oraingoz diogu ze egun hauetan ikusi ahal izan baitugu egunkarietan iragarki bat baino gehiago lanpostuak eskainiz.

Honela banatzen dira pertsona horiek lanen arabera:

- 10-12 kazetari
- 12 kamera
- 11 operadore

- 3 Audio-mezkladore
- 3 Bideo-mezkladore
- Mantenimenduzko langileak
- Planketa burua
- Dutty-officer-a

Antza denez, eta guri esan digutenaren arabera, nahiko larri ibiltzen omen dira langile hauekin orain dagoen programazioa betetzeko.

Halaz eta guztiz ere badirudi orain hartuko dituzten 35 berri horiekin produzio kapazitatea doblatu egingo dela.

«Bainan kontutan hartu», esan di-

gute, «Apirilaren aurrenekotik aurrera egunero emitituko dela, hau da, larunbat eta igandetan ere izango dugu euskal telebista. Gero, urtearen bukaerako, egunean hiru ordu ta erdiz emititzen hasi behar bada Labaien asmotan zen bezala, ez dakit gauza izango garen hori betetzeko».

EGOITZA ZENTRALA ETA SATELITEAK

Goazen ordea telebistan zer dagoen eta zer ez ikustera. Orain arte informatiboak ez ezik kanpoan egin-

dako eta honerako erositako gauzak eskaintzen dira, hemen, Galdakao eta Donostian doblatuta.

Orain arte ez da barne-produkzio lanik egin. Ez da, esatebaterako telebista espainolean ikus daitekeen musikalik edota konkurtsorik edo antzerkorik egin. Eta ez dago azpiegiturarik horrelakorik egiteko. Durangon behintzat ez.

Durangon bi estudio besterik ez daude. Bat oso txikia, bi programan artean hurrengo gauza zein izango den anuntziatzen duenarentzat, eta beste bat ez hain txikia, informatiboak eta egiteko, baina sei pertsona baino gehiagorekin zerbait egiteotan balio ez duena.

Ez dago estudiorik Durangon. Ia etxe guztia bulegoz beterik dago.

Administrazioa eramatea da hain zuzen ere bere zereginik handiena. Jakin izan dugunez Euskadi Irratiko administrazio lanak ere Durangotik eramango dituzte.

Gauzak horrela asmoak dauzkate Donostian eraikitzeke barne-produkzioarako beharko diren estudioak. Antza denez Miramon inguru horretan izango dira.

«Baina han (Durangon), esan digute ENG taldeko hauek, ez dute barne-produkzioak izan behar duenaren ideiarik ere. Ez dakite zer den telebista bat».

Programaketa

Deitu dugu Durangora eta zehazki ez omen dago programaturik. Programak 8tatik 10ak bitartean dira Bizkaiako iluntzetan. Gipuzkoan berriz eguerdiko 1tatik 3ak arte.

- Aurkezpena
- El Topo (Dokumentala)
- Bikitxo (Marrazki bizidunak)
- Marrazki bulgaroak
- Gaur egun (Informatiboak)
- Espazio-zainak (Marrazki bizidunak)

NON HARTZEN DA ETB?

U.H.F.en

Bilbo: 35

Donostia: 51

Durangoaldea: 33

Gasteiz: 42

Guk ez dakigu horrela den ala ez, badakiten ala ez. Guk egin dena begiratu besterik ezin dezakegu egin horren arabera kritikatzu ondo edo gaizki dagoen, asko edo gutxi den etabar. Dena den normala da inork ez jakitea zer den telebista bat.

Horretarako ordea Alemaniako enpresa bat omen daukate asesora gisa.

«Halaz eta guztiz ere», jarraitzen du teknikoak, «han gauden guztiok nobato batzuk gaituk. Denak gazteak gara, esperientzi gabekoak. Ez dute profesionalik hartu, lehendik medio honetan ibilitako jenderik ez dago. Nik ez diat esango gazte jendea egotea txarra denik, oso egokia iruditzen zaidak. Baina gutxienean ere beharko genikek tekniko, kamara eta kazetari esperientziadunen bat».

Era berean errealizadore eza salatu digute, hau da, zinemagintzan zuzendariak betetzen duen papera beteko duena, gauza guztitaz jakingo duen norbait.

Adierazi digutenez gazte jendea egotearen arrazoia zera izango litzateke, diru aldetik exijentzia gutxiago izatea, eta bestalde lanean hasteko interese handia.

Dauden medioak direla eta zera esan behar, orain arte aipatutakoaz gain «Unidad Movil» deritzan horietako bat badadukatela. Zer den hori? Telebista anbulante bat, kamioi batean sartzen da, txikia noski, telebista egoitz batean sartzen den guztia.

Horrelako beste bat ere enkargatua omen dadukate. Hauen funtzioa futbol partiduak eta erretransmitzea litzateke.

«Barne-produkzio lanak eta ez dauden bitartean, eta estudioak eta egin bitartean, kontratu pribatuen bidez ematen du konpondu behar dituztela gabezia horiek».

E.N.G.

Electronical News Gathering

Zeri deritzen diote Euskal Telebistan E.N.G.? Bada, berrien bila doazen taldeei. Baina hau hurbilketa bat baino ez da, zehaztu beharko genuke nortzuk eta zenbatek osatzen dituzten talde hauek.

Talde hirukoitzak ditugu, hiru dira horien pertsona osatzaileak.

Alde batetik kazetaria, gehienbat berriak eta bere elaboraketaz arduratuko dena. Ekipoko burua nola-bait esatearren. Berak egingo ditu elkarrizketak tokatzen direnean, edota bera arduratuko zaigu erreportaiaren bat egiterakoan zer non eta nola egiteaz. Bestalde, eta kazetariarekin batera ekipoa osatuz, hor daduzkagu kamara eta teknikoak. Aurrenekoa bideo kamaraz arduratzen da, eta biga-

«ETB-k ez daki barne-produkzioak zer izan behar duen»

rena magnetoskopioaz. Magnetoskopioan grabatzen dira kamarak jasotako imaginak eta mikrofonotik hartutako hotsak. Hor geratzen dira magnetofoi zinta batean bezala. Gero, eta prozesu teknikoak jarraikiz, Durangoko etxean «editajea», zinten montaia e.a., egitea besterik ez da geratuko.

TELEBISTAKO TALDE BATEN BIZITZA

Donostian zaude, Bretxako azokan eman dezagun. Halako batean R-18 zuri bat ailegaten da. Matrikula Vitoria. Begira geratzen zara hiru pertsona, kazetaria, kamara eta teknikoak, automobiletik jaisten ikusirik. Portamaletas ireki eta hor hasi zaizkigu tripode handi bat, bideo kamara eta magnetoskopioa ateratzen.

Ez zaude jada zu bakarrik beraiei begira. Jendea erreparaka hasia da zure aldamenean. «Euskal Telebistakoak dira» entzun diozu etxekoandrea bati. Beste batek galdetzen du «baina ikuste al da euskal telebista?» «Bai neska. Gure etxetik ederki asko ikusten dun».

Bitartean enpalmatu dituzte kable

guztiak. Hor ihardun zaigu teknikoak hau lotu, bestea entxufatu, hura probatu...

Besteak berriz, kamarak, hiru-haneko hori zabaldu du eta bere gainean jarri digu kamara. Jira eta bira ea ondo gelditu den dauzkan erruedatxo guztiei eraginik. Hirugarrenak, mikrofonoa eskuan hartu duenak, ez du ezertxo ere egin tarte guzti honetan.

Baina, Bost, lau, hiru, bi, bat... klak, zuzendu dio hitza etxekoandrea bati «zure ustez...», eta hasi dira grabatzen beste biak.

Klak. Bukatu dute. Tramankulu guztia desmontatzera berriro. Azkar egiten dute. Hartua diote maña.

«Beraiegana goaz. Nola egiten duzue lan?»

«Begira, kazetaria mintzo da, Durangoko egoitzara joaten gaituk gu goizero. Han erredakzio talde bat zegok, eta erredatore buruak egunean ze berri interesgarri egon daitezken ikusi eta kazetari bakoitzari lan bat ematen ziguk. Guri esatbaterako Donostiara etortzea tokatu zaiguk, baina beste batzuri Bilboko superportuko lehendakariarekin hitzegitera, edota Gasteizko beste batzurengana.»

Adierazi digutenez hirukote honen antzeko bost ari omen dira lanean goizero, eta beste hiru arratsalde. Filmazioak ez omen dira luzeak izaten, pare bat minututakoak eta horrelakoak gehientsuenetan, «badakizue, gehienbat, informatibotarako besterik ez gaituk ari».

«Erredatore buruak ze lan tokatzen zaigun bakoitzari erabaki duenean, jarraitzen du telebistako kazetariak, Planketa buruarengana jotzen diagu. Horrek esaten ziguk ea zein izango diren gurekin etorriko diren tekniko eta kamara. Eraberean zein material hartu behar dugun eta zein kotxe dadukagun libre esaten digu. Kapatazen moduko zer edo zer duk planketa burua».

Kazetari bakoitzak ez omen du operadore bikote fijo bat. Egunero aldatzen omen dituzte. Egun batean bikote batekin bestean bestearekin. Txandaka doaz, aldatuz.

Tekniko eta kamararen bikoteak

ordea aste bete irauten omen du aldatu gabe. Tandem horiek astebeteren buruan aldatzen omen dituzte. Honen zera esan nahi du, denbora epe batean telebistako langile guztiek elkarrekin lan egiten dutela.

«Rotatiboa da gure lana, hartu du hitza kamarak. Alde batetik interesgarria da. Denetatik egiten duzu. Behin kalean, beste behin estudio barruan. Ona da erabatekoa bakarrik ez izatea. Telebisio españolean ez da horrela gertatzen han, estudiorako kamarak daude batetik, kalerako bestetik eta horrela».

«Baina, moztu dio teknikoak, nik uste diat hemen ere espezializazio bat-tetaruntz joango garela piskanaka piskanaka.»

Gatozen ordea lehengo harira. Osatu da hirukotea. Kazetariak badaki zein tekniko eta kamarekin egin behar duen ateraldia. Zer egiten du orduan?

«Zita egin behar dugu lehenbizi. Politiko batengana jo behar badiagu berarekin hitzegin eta ordua eta tokia jarri. Beste batzutan, elkarrizketa ez denean, berriren bat bada kalean jasotzeko, ez dago zita egitearen beharrik».

«Eman dezagun zita egin dugula —kazetaria ari zaigu—, orduan nire lana elkarrizketa, edota erreportaia, edota tokatzen dena prestatzea izango da. Ze galdera egin, nola. Kontutan hartu behar da oso denbora gutxi eskaintzen zaiola gehienetan elkarrizketatuari nahi duen guztia erantzuteko, eta ondorioz, ahalik eta trinkoen izaten saiatu behar garela.»

Beraz, zita egin, elkarrizketa prestatu, traste guztiak automobilean sartu, abiatu... eta iritsi dira behar zuten tokira.

«Orain, hik ikusi duan guztia egiten diagu. Trastoak kotxetik atera ekipoa montatu e.a. Gauza bat ez duk ikusi hik, kalean ari garelako hainzuzen, fokoak. Gehienetan, toki itxiren batean grabatu behar izaten

«Gehienak nobato batzuk gara»

delarik, fokoak ere jarri behar dizkiagu. Beste gainontzekoan berdin.»

Eguerdia da eta oraindik hemen daude, Donostian. Esan digutenez

berehala itzuli behar dute. Ez omen da hemen bukatzen beraien lana.

«Honen ondoren editajea zetorrek. Bi ordu izaten dizkiagu hori egiteko hiruretatik bostetara. Gehienetan ez ziguk bazkaltzeko denborarik ere ematen. Eta egun batean bakarrik balitz..., tira. Baina egunero igual. Ez duk fundamentua.»

«Durangora iritsi eta ea editaje gelaren bat libre dagoen. Ze ordu horietan goizetik atera garen ekipo guztiak pilatzen gaituk. Eta ezin bukatu. Ataskoak egoten dituk editajea egiteko.»

Editaje hori zer ote zen eta zineko montaiaren antzeko zerbait omen. Grabatzen dutena ez da normalean grabatuta bezala ateratzen telebistan. Insertoak egiten dira batzutan. Elkarrizketatuaren boza entzuten den bitartean elkarrizketatua bera ez den beste imajinen bat sartzen da aspergarria gerta ez dadin. Edota luzeegia atera da gauza eta laburtu egin behar. Antzeko gauzak.

«Prozesu teknikoak zinemaren antzekoa dela esan daiteke —dio teknikoak— Zinemagintzan prozesu kimikoa izatea, eta bideoarena magnetikoa.»

Baina ze alde dago bata eta bestearen artean?

«Bideoa askoz ere azkarragoa da. Oso egokia berriak eta emateko. Ez du elaborazio handirik eskatzen. Bai-

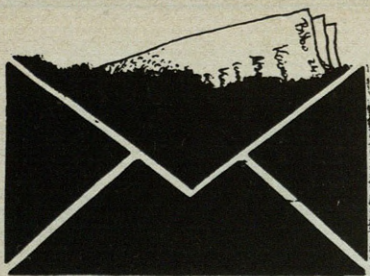
«Egunero ataskatzen gara editajea»

na kalitate gutxiago eskaintzen du. Zineak berriz errebelatzea eskatzen duenez luzeago jotzen du, baina kalitate aldetik ezin aldera daitezke.»

ETBn bideoarekin besterik ez omen dute egiten lan.

Eta hemen bukatuko litzateke hirukote honen lana. Hortik aurrerakoa zera litzateke: Dutty officer-ak onestea eta programazio garaian sartzeara.

Joxe MOLLARRI

ZUZENKETA

Adiskide onak:

Nere azken artikuluan, «BATUA BAI, EUSKALKIAK ERE BAI» (ARGIA, 964.a lean) izenekoan alegia, zazpigarren parrafoko lehen perpausa gaizki kopiatu duzue, eta zoritarrez bide batez esanahia aldatu diozue.

Aipatutako perpausa honelaxe zen, eta ez inprimatu duzuen:

«Honek zera erakusten du: direlako bi jarrerok onartzen dutela, maila teoriko eta inkonkretuan gutienez, euskara batu baten beharrez; eta ordu berean, batak eta besteak, printzipioz bederen, euskalkiak ere defenditzeko prest omen daudela».

Hurrengora arte,

Alan KING

Izarraitzen erantzuna
ERRETERIATIK izenordearekin
sinatzen duanari.

Agur Erreteriatik:

966-eko ARGIA irakurri ditut zure lerroak, ta nire asmoa dut gauza zuzentzea errurik badut.

Beharbada nire adierazpidea ez zen izan oso zuzena, honela bada, zuri ERRETERIATIK eta zuei ARGIA-ko irakurle guztioi eskatzen diuet barkazioa.

Euskaldun guztiok lagunartean euskaraz mintzatu behar dugu, ta mintzatuko gara.

Nik ez dut esan nahi euskaldun lagunarte batean, nahiz tartean gaztelaniatarrak izan, horiengandik gaztelaniaz mintzatu behar dugunik, ez, lasai egon.

Nire lagunartean badira gaztelaniatarrak, horregatik berdin-berdin mintzatzen gara euskaraz, baina, batzuetan gure borondate inoren inguramenez, arkitzen gara gaztelaniaz mintzatu beharrean. Bekatu dugu hau?

Niri, lagunarteko gaztelaniatar batek galdera bat egiten badit, edo azalpen bat eskatzen badit, nongo mintzairaz erantzun behar diot euskaraz

ez badaki? Zuk esan beharko didazu.

Nik gaztelaniatar horri galdera bat egin nahi badiot, nongo mintzairaz galdetuko diot?

Euskaldunak gaztelaniatarragatik euskaraz mintzatu behar du. Gaztelaniatarrak etorri dira Euskal Herrira, ta horiek ikasi behar dute euskaraz, eta ez guk gaztelaniaz.

Zuk eta nik badakigu, ni ta zure baino —hala egiten dute itxura gure aurrean behintzat— euskaldun handiago —behintzat izenez— baditugula, beharbada ez da zaila izango, eta zuk eta nik ere oso ederki ikusi ditugu gizon horiek Euskal Herriaren aurrean (batik bat telebistaz) gaztelaniaz mintzatzen. Horiengandik ez duzu azalpenik eskatzen?

Zortzi milla aldiz, gizon horiek, zeure begien aurrean gaztelaniaz mintzatzen jardun dute. Isilik egon zara. Orainarte nire zain egon zara? Gizon horiengandik idatzi duzu artikulorik aldizkari honetara edo beste batera? Gizon horiek eta nik neurri desberdina dugu euskaldun bezala?

Gauzak ez dira hartu behar hain hertsiki, zalatasun pizka bat gehiago eduki behar du gizonak ta ez izan horrenbeste dogmazale.

IZARRAITZ

U.E.U. (Filosofia eta Hezkuntz Zientziak saila)

Batzar bat egingo da **Martxoaren 23an**, asteazkena, arratsaldeko **6 1/2tan** eta **Zorroaga-ko areto nagusian**, datorren U.E.U.rako sail hau prestatzeko. Puntuak:

— Aurkezpena
Egitaraia

Hurbildu zaitez.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

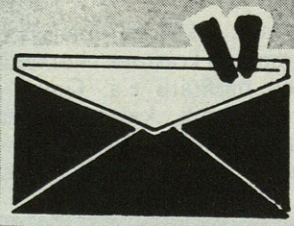
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

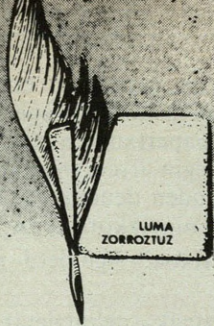
Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

IPARRALDEKO IKASTOLAK BERRIZ ERE BORROKABIDEAN

«Seaska», iparraldeko ikastolen batasuna, berriz ere borrokabidean sartzera behartua izan da. Iragan otsailaren 13-an, igande arratsaldean Angelun bildu zen Biltzarre Orokor Bereziak hala uste izan zuen, abenduaz gero egoera taldeka ikertu ondoan. Eta ondorioz, iragan urtean bezala, aurtun ere oldar-ekintza sail bati lotzea erabaki zuen.

ERREKTOREAK EGIN NAHI EZ ZUEN BILKURA

1982-ko uztailaren lehenean izenpetua izan zen Hitzarmenean, Martin errektoreak idatziz hitzeman zuen Seaskarekin berriz bilduko zela, ondoko iraila-urrian. Hitz eman eta jan!

Bilkurarako deirik ez ikusiz, bilera hori beharrezkoa zela oroitarazi zion «Seaska»k, irailaren 22-an urriaren 11-an eta 28-an idatzi zizkion gutunen bitartez. Gutun hauek ordea, erantzunik gabe gelditu ziren. Ondorioz, «Seaska»k erabaki zuen, urtarrilaren 19-an, Bordeleko errektoretxean indarrez sartzera entseiatuko zela.

Ekintza horren berri jakin zuelarik, urtarrilaren 18-an biltzea proposatu zion errektoreak «Seaska»ri.

URTARRILAREN 18-KO BILKURA

Goiz osoa bilkuran iragan ondoren, hona ororen buru zer proposatu zion errektoreak «Seaska»ri:

- 1) Euskarazko irakaskuntzaren legeztatzea ez daitekeela harekin aipa. Parlamentuaren esku dagoelako!
- 2) Datorren eskolasartzerako Hitzarmen berri bat izenpetuko duela, baldin ministeritzak horretarako printzipiozko baia ematen badio!
- 3) Aurtengo dirulaguntza 730.000 liberakoa izanen dela!

«SEASKA»REN ERANTZUNA

Guraso, irakasle eta laguntzaileak oro, Biltzarre Orokor Berezi batetara deitu zituen «Seaska»k. Orotara 150 bat seaskakide bildu ziren Angelun, otsailaren 13-an, erantzun bat elkarrekin prestatzeko.

Biltzarreak, beste behin gehiago, oroitarazi zuen «Seaska»ren oinarritzko eskariek oso osorik zirautea, hots: euskarazko irakaskuntzaren legeztatzea eta gobernuak ikastolen dirubidea beregainartzea. Eta beti osorik diraute. Oroitarazi zuen ere, iragan urtean, «Seaska»k eskuratu zuen milioi bat liberako dirulaguntza, borroka gogor ba-

ten ondorioz lortu zuela.

Bestalde, errektorearen proposamenak taldeka ikertu ondoan, hona zer erantzun zion biltzarreak errektoreari:

1) Errektoreak aipatzen duen Hitzarmen bereziari printzipioz osoki bai, alde batetik ikastolen irakasmoldea eta irakaslegoa osoki errespetatzekotan, eta bestetik, urrats horren helburua euskarazko irakaskuntzaren legeztatzea izatekotan.

2) Aurtengo diruziloa, hots 1.500.000 libera gobernuak beregain hartuko dituela segurtatu bezain laster prest da «Seaska», delako Hitzarmen horri buruzko elkarriketak hasteko.

«SEASKA»REN AURTENGO LEHEN BI EKINTZAK

Eta eskari horien oihartzuna hobeki kanporatzeko eta indarrez betetzeko edo, bi ekintza bereziren egitea erabaki zuen «Seaska»k.

Lehena, otsailaren 25-ean burutu zuen, Baionako suprefetura goizeko hamarretan hartuz. Larogei bat seaskide sartu ziren. Baina, ordu erdi bat gabe poliziak bultzaka eta nigar gasak botaz kanporatu zituen. Kanporatuek han bertan bidea moztu zuten. Indar armatuek berehala handik haizatu zituzten eta hiriko beste bururaino gibeletik bultzaka eraman, makilkada batzu ere emanez gehienik oldartzen zirenei.

Bigarren ekintzan, berrehun bat guraso, irakasle eta laguntzailek parte hartu zuten, martxoaren 2-an, Bordeleko errektoretxearen aitzinera joanez. Han ere, moldez ez bazen, oldez sartu gogo zuten. Baina, errektoretxea goizetik poliziaz inguraturik zegoen. Errektoretxea hetsirik egon zen egun osoa. Seaskakideek prentsaurreko bat egin zuten han bertan eta gero, kale guzia hartuz, Bordeleko prefeturaraino joan ziren. Han ere, atea hetsirik aurkitu zituzten. Eskualdeko Kontseiluaren bulegoko arduradun batzuek lau seaskakide errezebitu zituzten. Eta hitzeman, bulegoaren bidez, errektoreari parte emanen ziotela...

Itxura guzien arabera, gaur boterean diren sozialistek ere, ez dute, «Seaska»k planteatzen dizkien eskubidezko eskariak asetzeko gogo eta nahikunderik.

Eta beraz, aurtun ere, iragan urtean bezala, «Seaska»k lortuko duen gutia ere, borroka gogor eta luze baten bidez baizik ez du lortuko!

Gexan LANTZIRI

OINAK ETA NEURRIAK

Joseba SARRIONANDIA

XXIII

Thoth jainkoak erakutsi omen zien izkiriatzen egiptoarrei. Eta harro omen zegoen, **Thoth**, baina gainerako jainkoek irrigarritzat hartu zuten arte berria.

Ra eguzki jainkoak, izkiriatzea zertarako zen galdetu omen zien asmatzaileari.

— Bada —erantzun zuen **Thoth**ek— gauzak oroitzen lagundu nahi diet gizasemei.

Ra irri karkailez geratu zen, zioela:

— Zuk, dakiten guzia ahaztutzeko tresna eman diezu gizasemei. Honez geroztik ez dute ezer oroituko. Papertxotan apuntatuko dituzte gauzak, besterik gabe, ez pentsatu ez hausnartu egiten ez duten idioten antzera.

XXIV

Gizon batek zapata pare bat erosi nahi zuen. Lehendabizi, oinak nehurtu zituen eta nehurriak papertxo batetan apuntatu. Gero, zapatak eroatera abiatu zen merkatura,

baina, iristean ohartu zen nehurrien papertxoa etxean utzia zuela. Laket zitzaion zapata moeta aukeratu zuen orduan bertan, baina etxera itzuli zen papertxoaren bila, nehurrietan ez erratzeko. Eta, korrika egin arren, merkatura berriro ailegatu orduko hertsirik zeuden dendak eta mahaiak altzaturik, eta ezin izan zuen oinetakorik erosi.

— Zergatik behar zenuen papertxoa? —galdetu zion abots batek.

— Nehurrietaz —ihardetsi zuen gizonak— nehurrietaz ene oinetaz baino gehiago fidatzen naizelako.

Ipuin hau kondatu zion, kristauak beren mendeak kondatzen hasi baino hiru mende lehenago, **Han Fei Tzu** filosofoak bidaiari bati. Honek kondatu dit niri.

XXV

Munduan eta gure artean ere badira zer batzu, behiala pertsona arruntak izanak, geroago eta tipiago bihurtu direnak. Geroago eta tipiagoak, ikustezinak izan arte, eta areago areago ere. Orduan, ikusgarri ez direnez gero, ez da haietaz inor axolatzen. Zertxo hoik, bada, saminez bizi dira, izenik ere ez dutelako eta heurretaz inor axolatzen ez delako. Tipi hoietarik batzu gaizkinak egiten dira, beste batzuek negar egiten dute soilik. Gertaeraren bat somatu, beiraontzi bat harmairutik erori dela esate baterako, eta egilea ezagutu ezin denean hoietariko zertxo bat da gehienetan. Inorena ez den negar zotina aditzen denean ere, tipi ikustezin herabe bat dagoke hurbil.

XXVI

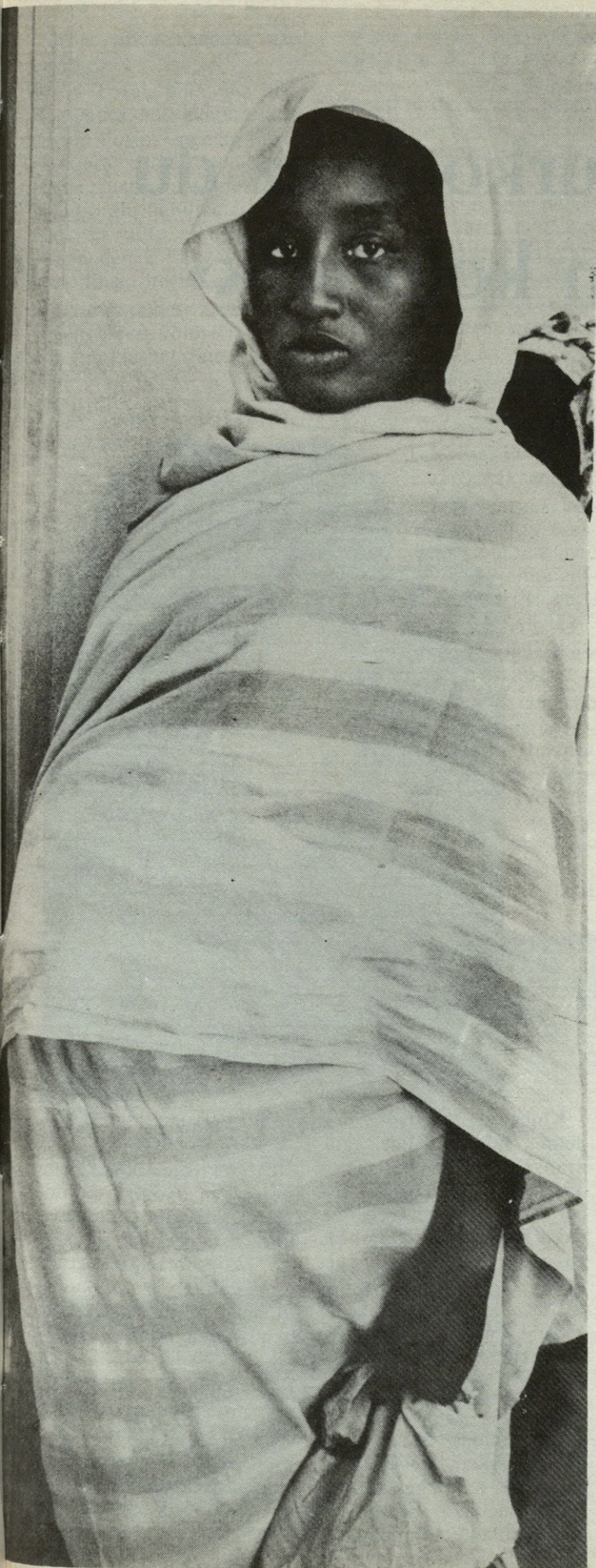
R. L. Stevenson gaisorik zegoela poemak izkiriatzen aritzen omen zen. Hau idatzi zuen halako batetan:

The world is so great, and I am so small
I do not like it at all, at all

(Hain handia da mundua eta hain tipia ni/ ezik ez zait batere laket, ez zait batere laket). Paperari begira geratu zen eta, laster, tatxatu egin zituen bi lerroak, eta honela berregin zuen poema:

The world is so full of a number of things
I am sure we should all be as happy as kings

(Hainbeste gauzez dago mundua beterik/ ezik zihur nago errege bezain zoriontsu izan gintezkeela guziok). Alderantzizko sendimendu biren adierazpena geratu zen zirriborroan. Eta, zalantzak sorturiko zirriborro hura, agian, gero argitaratzera eraman zuten poema garbia baino poema hobea zen.

XXVII

- Zergatik idazten duk?
- Ez diakiat, eta sekula ez jakitea espero diat. erantzun zuen Francis Picabiak.

XXVIII

- «Gerlan hildakoen arimak garbiagoak dira eritasunez hil direnenak baino».
- zioen **Heraklito** Efesokoak.

XXIX

Eta aforismo guziak engainoak dira. Baina, aforismo guziak engainoak badira, hori ere engainoa da eta, orduan, aforismo guziak egiazkoak dira. Eta aforismo guziak egiazkoak badira, aforismo hau ere egia da eta, orduan, aforismo guziak engainoak dira. Baina...
dio sofistak, mahats aleak zapaltzen dituen artean.

XXX

Akats tipografikoengatik, «antropologo» ordez «antropofago» agertu zen egunkari batetan **Telesforo de Aranzadi** irakasleari buruzko artikulu batetan. Hurrengo egun batean, koba prehistoriko bat ikertu eta, hainbat gorpezur bildurik, hirira itzultzen zenean goardia batek boltsan zer zerraman galdetu omen zion Telesforori. «Afaría», erantzun zuen.

XXXI

Errealitate deritzaguna munduaren azala da, itxurazkoa eta aldakorra. Sakoneko mundua, gauzen funtsa eta zentzua, edo zentzu gabezia, gauzen hunkigarritasuna, ez zaigu errealitatean erakusten, ez egunkarietako paperetan. Aldiz, sakoneko mundu horren ezagubideak, gure errealitate arruntean ezik, gure errealitateen suntsiduran erdikusten ditugu. Horregatik, poesia suntsiduren lengoaia da.

XXXII

Humeak subelandare bila aritzen ziren eskuan harri urdin bat hartuta, harresi eta horma erorien barrenetan, ahapeka kantu hau abestuaz:

Subelandarie
mar mar mar
aitte sopak jaten
ama ardau eraten

Subelandare bat eguzkitan, geldirik. Hari begira gertzen zen humea ere geldirik, mar mar mutu bat soilik ezpainetan eta isilik, hatzetan harri urdina sendituaz. Indar guziez jaurtitzen zuen. Buztan urduri eta ezindu bat gertzen zen, bakarrik, harri gainean.

Felisatxo: «gaurkoak ez du lehengoaren kolorerik»

Bere 70 urterekin ez du etsi, Felisatxo —ahal duen neurrian—, euskararen aldeko borrokalaria dugu, baina horrez aparte (edo horrekin loturik?), herrikoia izan da eta da; beti jende ezberdinarekin mintzatzen, caritasen lanean, kanpotarrekin harremanetan... oso bizi luze ta betea da, guk uste, Felisatxo Enparantzarena, Oñatiarra; urtetan zabaldu du euskal prentsa Oñatin, orain ordeoa jubilatuta zaigu.

Dena dela lehengo espirituak dirau beregan eta beregana jo dugu antzineko eta oraingo egoera aztertzearen, Oñatiko euskal giroaz bere eritzia jakin nahirik eta beste hainbat gauza bere hitz jarriotik entzutera.

A.— Felisatxo, zure ustez, Oñatik inguruko herriekin konparatuz zer bereiztasun dauka?

F.— Dotoretasuna, lehenetik unibertsitatea izan delako edo, hau beti izan da erdaraz esaten den «señorial». Gezurra dirudi kilometro batzutan horrelako diferentzia egoeta, mondraguetarak beti baldarrak. Hemen jaietan borroka bat egin bari ez ziren joaten mondraguetarrak; borrokalariak. Bergaratarak berriz dotoreak. Hori kenduta dago piska bat orain, baina gure denboran beti borrokan.

A.— Zuen denbora aipatu duzu, zer diferentzia ikusten duzu gaztediaren zure denboratik oraingo gazte denborara?

F.— Desberdintasun handia dago, gu arratsaldeko bostetarako joaten ginen plazara musika egoten zen eta, hori oraintxe urte gutxi galdu da guztiz, hasita zen musika berandutxoago hasen, baina gu gazteak ginela

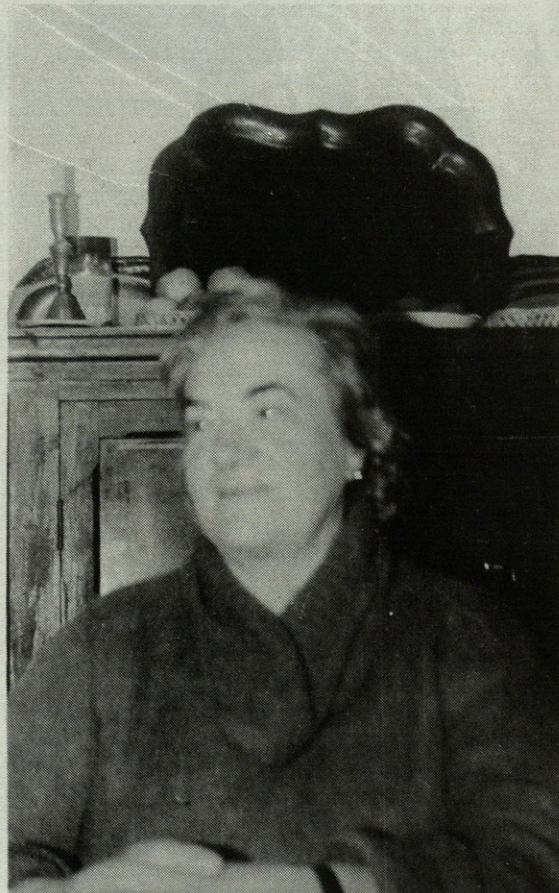
20, 25 genituela ere, esanda moduan, gazte guztiak ateratzen ginen bostetarako eta pieza bat ez genuen galtzen.

Bandak jotzen zuen eta bien bitartean danborilean ere denok egiten genuen dantza. Bi pieza bandak eta ondoren danbolina izaten zen, eta handik ordu erdira beste bi pieza bandak, gero atzera danbolinak eta horrela zortzi pieza. Azkena paso doblea izaten zen.

A.— Domekero izaten zen?

F.— Bai, domekero, eta udan ibiltzen ginen askotan izarditan eguzkitan, eguzki eguzkitan dantzan; eta pieza bat galtzea... Kalebarrian edo bueltaka eta atxintxika hasten ginen ailegatzeko.

Penagarria izan da komekeroko dantza hori galtzea eta gero gure gurasoak ere hara joaten ziren. Ume, gazte ta zahar, denok batzen ginen plazan. Hantxe izaten zen gure igande arratsalde hori, iluntzean bederatziak aldera akabatzen zen.

Kafea eta, oraingo moduan... hori S. Migel egunean; baina kafea hartzea..., oraingo gauza tabernaz taberna, ezta pentsatu ere. Ez dakit zer izango den hobe; gu oso gustora ibiltzen ginen.

A.— Zer problema edo arazo edukitzen zenituzten?

F.— Gazteen artean problemarik ez zen sortzen zergatik nobioak egiten ziren hortxe, plazan, bodetan eta zeran, eta jende guztien aurrean bueltaka ibiltzen ziren; mutilak etxera lagundu eta etxeko atean egoten zi-

ren puskatxoan nobio nobia eta oso oso ederra.

Irtetzeko ere nobioa atean egoten zen itxoiten, eta dotoretasun guztiarekin eta elkarren maitasuna ikusten zen. Bai, horrelaxe egoten ziren, itxoiten, eta neska batzu baziren gehixeago edukitzen zutena mutila... batzu behar bada lartxo.

Oraingoa ez zait gustatzen niri, orduan errespetatzen zen elkar, baina orain...

Gero, auzo egunetan aparteko romeriak egoten ziren eta aurrezku hori beti lehenengoa zen. Aurrezku ateratzen zen.

A.— Arazo handirik ez, ezta?

F.— Lasai, patxadaz bizi zen jendea. Eta gainera jantziekin ilusioa zegoen, ilusio handia egoten zen abrigo berria jatzeko, soinekoa... baina orain dabilzaten jantziok ez dute ezer esaten. Joskin denak ibiltzen ginen larri. Ilusio horiek zeuden.

Gaurkoak berriz, ez du lehenengoaren kolorerik. Denok familia bat ginen, herri dena bat.

A.— Jendeak euskaraz egiten zuen, ezta?

F.— Bai dena euskaraz, gero gerra denboran, eskolan ez zutela uzten eta horrela gazteak eta jendeak erdarara joz hasi erdalduntzen.

Niri pena handia ematen dit gurasoek umeen aurrean erdaraz egitea, euskara umeen gauza bada, «euskaraz egin behar da» eta berak ta ta ta erdaraz lagunarekin, eta horrela joan da uzten.

A.— Kanpotarrak etortzeak ere edukiko zuen bere eragina.

F.— Bai, handia. Ni dena batetan sartzean ez dut begiratzen nolakoa den, eta

orduan esaten didate «Hau erdalduna da ta», ba ikas dezala, erdalduna dagoelako guk erdaraz egin behar! Ni frantziara joan izan naitzenean horregatik ez dute euskaraz egin.

Eta hori asko sartu da, erdaldun bat sartu ta denak erdarara pasa; hori gure dendan ere gertatzen zen.

A.— Noiz igarri zenuen zuk euskararen atzeratze handiena?

F.— Eskoletan galerazi zutenean eta erdaldunak sartzean ere asko.

A.— Telebista ta gizarte modernoa sartzerakoan?

F.— Baita, telebistak kalte handiak egin ditu, eskerak Radio Loiola ta hauei; horiek asko eutsi diote euskarari. Eliza aldetik eutsi zaio asko, Loiola, hiletak...

A.— Gaur egun nola ikusten duzu euskara Oñatin?

F.— Alde batetik lan asko egiten dela, baina gero bestetik lagundu behar dutenek ez dutela laguntzen, gurasoen aldetik failo handia topatzen dut nik... eta andereñoak heuren ere bai, askotan entzuten diet erdaraz kallean eta oso topatzen dut

nik gaizki. Gu hemen kilometroak egiten beraiei laguntzeko eta gero... niri esan didate «irten egiten zaitugu ta», «ba, hori zuek zaindu behar duzue» esaten diet.

A.— Kanpotarren aldetik zer nolako joera ikusten duzu?

F.— Batzuri gogoia topatu diet, euskara ikasteko eta, baita gero bertako jendeari erdaraz entzuten diote ta horrekin atzeratu egiten dira.

Etortzen direnean gogo handia daukate, baina guri erdaraz entzuten digute ta... Gogoz hasten direnak hotzitu egiten dira. Geu gara egin behar dugunok eta entzun dedila. Hori urrezko erloju

bat erostea modukoa da, erloju dotorea, eta gero armarioan gorde. Euskara gauza bera, ederra, baina bere horretan gordeta.

Guk izan dugu errua; euskara hutsean jarraitu bage-nu guk denok, ba lan gehiago egingo zuten ikastera baina hotz geratzen dira; neri esan didate «si los vascos no hablan» eta hori ere entzunda nago. Beste batetan nik euskaraz haserre egin mutiko batzuri ta erdaraz erantzun eta «ez dakizue euskaraz ala?» eta beraiek «¿Qué?, ¿para qué el vasco?».

Roberto ALTUNA
Xabier ETXANIZ

Hogeitabost urtetik beherakoentzat txapelketa Zaldibin

bertsolaritza

GAZTEAK ERE GOI MAILAKOAK

Martxoan 6an 18 bertsolari gazte bildu ziren Zaldibin hogeitabost urtetik beherakoentzako txapelketa jokatuaz. Bertan parte hartu zutenak: Bergarako Alberdi 22 urte, Zaldibiko Altzo txiki 21 urte, Zarautzko Egaña 21 urte, Arraiozko Elizagoien 21 urte, Azpeitiako Eguzkitze 16 urte, Iturengo Fagoaga anaiak: Eusebio 18 urte, Jose Mari 19 urte, Aretxabaletako Inurrategi 15 urte, Arrasateko Izazelaia 15 urte, Aretxabaletako Antza Loidi 16 urte, Errezilgo Loidi Saletxe 23 urte, Bilboko Santurtzi 21 urte, Aretxabaletako Sarasua anaiak: Aitor 15 urte, Ion 16, eta Inaki 17 urte. Bilboko Uraga 22 urte, Itsasondoko Zeberio 23 urte, eta Elgoibarko Ziarda 22 urte.

Aurtengo txapelketan aipatzekoak dira: neska batek parte hartu duela: Arantza Loidi Almen eskolako, eta

bestaldetik bi euskaldun berrik: Santurtzi eta Uraga Santutxuko eskola-koak. Aipagarria da baita ere aurtengo bertsolarien media 19 urtetakoa dela.

Egin zuten lana: Lehenik agur bana bakoitzak bere herriari eta hau ere puntuatu egin zen. Ondoren ofizioka hiruna bertso zortziko nagusian. Binaka eta orden alfabetikoan. Lehen bikotea Alberdi trenari bere burua bota ziona eta Altzo trena gelditutako makinista. Bigarren Egaña eta Elizagoien: Txapel bakarra eta ezin bi txapeldun izan. Hirugarren: Eguzkitze Alkatea zen eta Fagoaga Eusebio botorik eman ez ziona. Lauugarren Fagoaga Jose Mari peoia eta Inurrategi enkargatua, jubilatua eta gero pasieran dabiltzala bere lantegiko labea martxan ikusi. Bosgarren Arantzazu sermoilaria zen eta Izaze-

laia entzulea, baina gustoko sermoia ez omen zen. Santurtzi aita eta Loidi Saletxe alaba, aita hil zorian eta pozik biziko, alaba bizi pozik gabe. Aitor Sarasua zizak noiz haziko zain dagoena eta Inaki ohoztu dituen. Ion Sarasua eta Uraga biak lagun zaharrak, baina denbora pasa eta Ion izkutatu edo aldegin beharrean aurkitzen da eta bere lagunarengana joaten da eta hau bitartean hertzaina egin da. Zeberio eta Ziardak klinikako ate parean topo egin dute Zeberio goseak hiltzen eta Ziarda gehiegi janda.

Ondoren lau oinak eman eta bertso bana osatu behar izan zuten. Baita ere puntu bana eman eta bertsoa osatu. Berriz ere ofizioka zortziko txikian bina bertso: Uraga satorra eta Egaña zakurra, zakurra satorraren zai. Ziarda gizona eta Alberdi astoa, astoak ukuiluan oztiko bat ematen dio gizonari. Altzo Txiki eta Zeberio ehiztariak ziren. Biek usoari tiroa bota eta nork jo zuen argitu behar zuten. Elizagoien eta Ion Sarasua desapioka. Inaki Sarasuak lan gehiago egin eta Eguzkitze aberatsago zen. Aitor Sarasuak Fagoaga Eusebiori esan zion «hago isilik bizarrik gabeko artaburua». Elur egun batetan Fagoaga Jose Marik elurrezko muineku bat egiten du eta Santurtziren antza daukan. Inurrategi kalezaina eta Izazelaia pixa egilea. Arantzazuk zer bait galdu zuen eta Loidi Saletxek aurkitu.

Goiz partearen azken saioan kartzelako gaia izan zuten eta bi gai erabili ziren: «gaur hemen neska bat bertsoan» eta «gaur hemen euskaldun berri bat bertsoan». Atzetik hasita inpareak lehengoa eta pareak bigarrena. Bina bertso hamarrekoko txikian.

Arratsaldeko saiora zortzi pasa ziren: Egaña, Eguzkitze, Izazelaia, Loidi Saletxe, Inaki Sarasua, Ion Sarasua, Zeberio eta Ziarda.

Aguraren ondoren zortziko txikian hiruna bertso: Egaña Nafarroako ardogilea zen eta Eguzkitze Astigarragako sagardozalea. Izazelaia bejetarianoa eta Loidi Saletxe haragi jalea. Taberna batetan eta mahai bertan lehengoak berdura eta ura eskatu eta besteak txuleta eta sagardoa. Ina-

ki Sarasua txingurria zen eta Ion Sarasua erlea, nor azkarrago? Zeberio andregaiarekin kotxe barruan zegoe-na eta Ziardi hauen kotxea jotzen duena.

Ondoren bina puntu eta gero zortziko nagusian hiruna bertso kanta-tzeko berriro ofizioka. Ziarda aita eta Egaña semea, pagorik handiena mozt-en du semeak aizkol jolaserako. Eguzkitze Patxi Errota eta Zeberio Artzanberri ziren, zer dioten plazara begiratuta galdegin zioten. Ion Sara-sua Jueza eta Izazelaia lau ume di-tuen ama eta abortatu duelako epai-tua. Loidi Saletxe Tuteran bizi zena eta Iñaki Sarasua oporretan haruntz joan eta Loidi Saletxeri erderaz gal-detzen dio zerbait eta honek euskaraz erantzun.

Azkenik kartzelako gaia: Igande hilunabar batetan menditik kalera begira, zer pentsamentu? Doinu eta neurri librean, bina bertso.

Irabazle Zarautz-tar Egaña, bigar-ren Ion Sarasua, hirugarren Loidi Saletxe. Grazi gehiena publikoari egindakoaren saria Zeberio jaso zuen. Eta bertso onenaren saria Eguzkitze Kartzelako gaian botata-ko bertsoagatik. Eta baita ere sari be-reziak eman zieten Arantzazu Loidiri lehen neska zelako eta bi euskaldun berriei: Uraga eta Santurtziri.

ZALDUBI

Ion Sarasua jueza eta Izazelaia lau haur dituen ama eta abortatzeagatik epaiketa bihar.duena.

S. Neretzat behintzat egin duzuna da hilketa bat itzela, eta zuk ezetz uste dezu ta sinesten dezu horrela, dakigu denok norbait hiltzea betiko pekatu dela, ta jaio baino lehen moztutzea izan ez balitz bezala.

I. Denbora pasa izango zena semea edo alaba, haundituzeko nik jarri diot lehendik heriotzez traba, hori haunditzen eta bizitzen inolaz nik ezin laga, bestela ere lau umetxokin banuen nahikoa karga. S. Eritzi txar bat hartu dezuta oraindik dezu mantendu, buruak gaizki dijoaz eta beharko ditut zuzendu, berekoi denak mundu honetan sarri hori egiten du, askatasuna eduki dezan izan ez duena(r)i kendu.

I. Gizasemeak bere kalteko jarritako erregela, nik pentsatzen det ongi egina dagola hori horrela. Jainkoak Adani kendu zion Paraisua bezela, bizitza hori nere haurtxoa(r)i ken diezaioketela.

S. Lasaitxoago bizitze arren hori dezu erabaki, hau berez oso kaxkarra dela gizon den guztiak daki, feminismo ta holako gauzak zutzat hartuaz aitzaki, jaiotzen dagon kimu berri bat

nola liteke ebaki?

I. Kontra dadukat alde batetik erlijio ta jueza, zulo hontatik gaur irtetzea ez da izango erreza, famili batek bere semea(r)i eman lioke babesa, bakoitzak bere bizimodua amak erabaki beza.

EGANAK: Igande hilunabarrean mendi gainetik kalera begira, zer pentsamentu?

Bera begira nago amesti igande hilunabarrean, Euskal Herria argi eta gordin nere begien aurrean, euskara ikasi nuen txikitan. amaxoren bularrean, baina esukara galduaz doa Euskal Herri zaharrean, denon lanakin susper dezagun gu jaio ginen lurrean. Hemen goitikan hor bere aldea dago hilun eta lauso, orain beheruntza abiatzen naiz azkar pausorikan pauso, langabezia eta krisiak herria gogor eraso, gure herrian nahiz orain baden milaka mila arazo, denon izerdiz ta denon lanez behar dun mailara jaso.

Hemen goitikan zer odeiertzak hainbat asperen zizpuru, gure herrian egun badira hainbat eritzi aburu, lana harturik oinarri bidez lana harturik helburu, paseagatik bide horretan makinatxo bat apuru, guk maite degu Euskal Herria lortuko degu seguru.

J. Kortazar,
X. Lete,
J. M. Lekuona
A. Lertxundi

Lizardiren izpiritua bizirik mahai baten inguruan

Lizardiri prestatu zaion omenaldi erraldoi horren barnean, interes handiko mahanguru bat ospatzekoa zen Zarautzen hilak 10an. Bertan parte hartu behar zutenen izenak ikusita arrakasta aldeztu aurretik igertzekoa zen. Hara gerturatu ginenok frogatu ahal izan genuen bezalaxe.

Anjel Lertxundik moderatzailearen papera hartu zuen, eta berak emandako hitzaren arauera, Jon Kortazar gerraurreko giro literarioaz mintzatu zitzaigun. Ondoren, Xabier Lete ere aritu zitzaigun Lizardiren baliapide poetikoetaz, eta bukatzeko Joan Mari Lekuonaren hitzak izan ziren prestatutako hitzalditxoaren amaiera markatu zutenak, Lizardiren aktualitatearen gaia ikutuz.

Errenkan izango ditugu, beraz, lauron hitzak, ondorengo galdera-erantzunak lataren barruan utzi ditugularik.

JON KORTAZAR: Nik uste dut gerraurreko giro literarioa kontradizio bitaz bananduta dagoela. Lehen kontradizioa erromantizismotik datorrena da. Egia da poesia erromantikoak, hau da, XIX. mendeko hasieran hasten den poesia batek helburu bat daukala: poesiaren bitartez, poesia aldatzea. Hau da, poesia gai da gizarte osoa aldatzeko. Asmo hori gure gerraurreko poesiarraino heltzen da. Eta orduan gure poetek, nahiko

injenuoki nire ustez, uste dute poesiak gure gizarte aldatuko duela, eta euskal poesiaren bitartez euskal aberri askatu bat lortuko dela.

Problema da erromantizismo garaian ez gairela bizi, eta ez direla bizi ez Lizardi ez Lauaxeta, eta orduan heuriei problema handi bat sortzen zaiela: kalitatezko poesia bat idatzi behar dute, nazio guztiek irakurriko duten poesia bat, baina gertatzen da jendeak ez duela ira-

kurtzen, eta orduan sorten zaiei kontradizioa gure olerkarietara. Ez da irakurtzen literaturaren zeregina ez delako gizarte aldatzea. Baina, egia esan, kontradizio horrek irtenbideak izan behar ditu, eta baditu.

Alde batetik, 1931. urtean, «euskaldun batek» izenpetzen duen artikulua batetik, «Argia» aldizkarian, esaten da Lauaxetaren «Bide barriak» liburuak ez duela ezertarako balio, ez baita ulertzen, zaila dela-

ko eta, aparte, bizkaieraz dagoelako. Beraz, gure gerraurreko giro literarioaren lehenengo parte horixe dago: kalitatezko poesia bat zelan egin jende guztientzat. Lizardi eta Lauaxetak pentsatzen dute poesia horrek zaila izan behar duela, eta zaila izateaz aparte gutxiengo batentzat izan behar duela. Argi eta garbi esaten dute.

Ez da ahaztu behar urte hartan Euskal Herri osoa zegoela euskal poema nazio-

nal baten alde, eta horretarako pagatzen diote Orixeri Orejara joan eta «Euskaldunak» idazteko. Zein da poema nazional hori? Zein da Euskal Herriak behar duen poesia? Egia esan, «poesia erraza/poesia zaila» polemika hori planteatzen denean, poesia zail eta erraz horren atzetik bi kontzepzio dagoz. Poesia zail horren atzetik Lauaxeta eta Lizardiren praktika literarioa dago, eta beste poesia errazaren atzetik poesia erromantiko eta nolabait esateko prosaikoa dago. Poesia erromantiko eta prosaiko horren kontra altxatzen dira Lauaxeta eta Lizardi eta horregatik idazten dituzte beren liburuak.

1931.ko polemika hau gehiago garrazten da Orixek parte hartzen duenean. Eta Orixek parte hartzen du jadanik ez erraz edo gaitz aipatuz, ez bada ere estetika, hau da poesia egiteko erak, kilinkan jarritz. Orixerentzat Lauaxetaren poesia ameneratua zen, poesia frantsesa zen, eta ez zen Euskal Herriaren horrelako poesia bat egiteko biderik. Lauaxetak artikulua luze batetan erantzuten dio esanez Euskal Herriaren egiten den poesiak gaur egungo poesia izan beharko duela, Orixeri gustatu edo ez gustatu, klasiko izan edo ez izan, baina mementu honetan Euskal Herriak behar duen poesia gaurko poesia da, eta gaurko poesiak eskatzen du surrealista izatea, eta horra joango gara.

Orduan halere, eta nahiz eta Lauaxetaren «Bide barririk» liburua saldu zen —eta nik suposatzen dut Lizardiren «Biotz-begietan» berdin saldu zela—, Aitzoli arduratu zion problema oraindik salbatu gabe zegoela (eta Aitzol izan zen euskal poesiaren bultzatzailea): zelan lortu euskal poetika nazional bat, euskara salbatuko lukeen euskal poema nazionala. Eta 1933.an Aitzolek artikulua berezi bat publikatzen du Lizardi eta Lauaxetaren obraren kontra. Erderaz idatzitako artikulua horretan, Aitzolek berriz

«Gerraurreko poetek uste zuten —nahiko injenuoki nik uste— poesiak gizartea aldatuko duela, euskal poesiaren bitartez euskal aberri askatu bat lortuko dela».
(Jon Kortazar).

beste kuestioa planteiatzen du: zer gertatzen da Euskal Herriaren poesia on bat egin eta ez bada irakurtzen? Aitzolentzat errua poesian bertan zegoen. Oso poesia gaitzak idazten ziren herriak irakurtzeko. Beraz, aldatu beharra dago euskal ahozko literaturarentzat.

Aitzolek 1933.an ateratako artikulua horren kontra Lizardi ere zabaltzen da. Lizardik bere askatasuna eskatzen du, poesia egiteko bere modua eskatzen du, jendeak irakurri edo irakurri ez. Azken batetan, nik uste, Euskal Herriaren Madrilen gertatzen ziren problema poetiko berdinak planteiatzen ziren. Madrilen mementu horretan «poesia pura» deitutako horren bideak, eta poesia sozial sozial baten bideak, dudatan eta borrokan ziren. Eta Aitzolek, horretaz oinarriturik bide herrikoia bat proposatzen du Euskal Herriarentzat.

Dena dela, bidea hor gelditu zen, nik uste dut gerragatik etenda. Lizardi hil egin zen eta Lauaxeta ere hil egin zuten.

Bigarrenik, garai hartako poesian badago modernitatea eta klasizismoaren arteko borroka bat. Klasizismoaren jarraitzaile moduan Orixe daukagu, eta modernitatearen jarraitzaileen artean bai Lizardi eta bai Lauaxeta daukagu. Uste dut biek proposatu zutela olerkariak bere askatasuna zaindu behar zuela, baina egia da ere Lauaxetak Europako bideak Lizardik baino

gehiago jarraitu zituela. Ez dakit gauzak argi gelditu diren, baina argi dago garai hartako hiru olerkariak (Lauaxeta, Lizardi eta Orixe) halako kortesia bengatibo batez mogitzen zirela. Halere, elkarren lagunak zirela, eta amaitu nahi nuke Lauaxetak Lizardiri buruz

esaten duenarekin: «Cualidades raras que le miman como un artista genial, de sensibilidad exquisita, con manejo magistral del lenguaje, gusto depurado». Eta geroago, Lizardi hiltzen denean, Lauaxetak honelako esaldi sentikor bat idazten dio: «Que la tierra te cubra con ternura, y estreche tu cuerpo con cariño». Mila esker denoi.

ANJEL LERTXUNDI.
XIX. mendean, bi poeta handi aipatzeko, Bilintzek adibidez halako imajinak erabiltzen ditu: neska gazte baten gerri liraina adierazteko «kana erdiko gerria» esaten du; edo denok ezagutzen duzuen Elisanbururen

«ikusten duzu goizean eguna argitzen denean» Imajin mota bat da, imajina deskriptibo mota bat da, mentu horretan erromantizismoaren eraginez etabar nagusi dena euskal poesigintza guztian.

Lizardik imajinak erabiltzeko modu guztiz ezberdina ekarriko digu, eta imajina berri horien adierazpidea guztiz modu berri batetan agertzen da. Imajineria poetiko hori orain Xabier Letek agertuko digu.

XABIER -LETE.- Natura, izadia; deskripzioak, imajinak eta metaforak. Hau gai oso nagusia eta garrantzitsua da Lizardiren poesian. Arazo hau guztia gabe Lizardiren poesiak gutxi balioko luke. Lizardiren poesia indartzen eta potentziatzen duena —bere hizkuntz ahalmen paregabeaz aparte—, imajina horien aberastasuna da, eta izadia edo naturaren zantzu horiek jasotzeko izan zuen trebezia berezia. Nolabait, Lizardi definitu baino gehiago, Lizardiren nortasun poetikoa perfilatzen digu.

Lizardi izadizalea zela askotan aipatu izan da. Egia esan, izadiak, naturak (mendi-naturak bereziki) toki handia du Lizardiren poesigintzan. Horrela, adibidez, «Biotz-begietan» irakurtzen hasi eta berehala, «Mendi-gaña» deitzen den poeman horrelako deklarazio zehatzarekin topatzen gara:

«Maite ditut gallurrak
argiak ez beste;

ai, egatzia banintz
gaiñik gaiñ nenbilke».

Norbaitek pentsa lezake izadiarekiko joera hori gerraurreko euskal idazle askoren kera eta tendentzien errepikatze bat besterik ez dela. Agian norbaitek zera pentsa lezake: «Ba! Mendi, baserria, nekazaria... gerraurreko euskal idazle erromantiko zaharkituen topiko atzerakoia». Txomin Agirrerren «Garoa»ren ispilu poetikoa Lizardi dela, ala-

«Lizardi izadiaren buruz topikoetatik urrun ibili zen. Lizardik ez zituen izadi eta mendia euskal gizarte garbiaren babeslekutzat hartzen». (Xabier Lete).

jainkoa! Horrelako gauzak, ez pentsatu bakarrik, esan ere izan dira jendeaurrean, eta idatzi. Izan ere, edozer gauza topikotzat hartzea, topiko tipiko izan bait da gure artean bolada batez.

Baina nere ustez, Lizardi izadiari buruz topikoetatik urrun ibili zen. Lizardik ez zituen izadia eta mendia euskal gizarte garbiaren babeslekutzat hartzen. Ez zuen inoiz idatzi euskarak mendian gorde behar zuenik bere burua. Alderantziz, edozertarako gai izateko mena eskatzen zion euskarari. Berak, bere aldetik, baliapidetza horren bilaketan ahalegin guztiak jarritz. Egia da, bai, Lizardik euskarari larre-usaia sumatzen ziola. Egia da jatorriz basokoagotzat zuela euskara hirikotzat baino, garai hartako faktore soziologiko eta kulturazkoen arauera. Baina egia da, baita ere, ez zuela inoiz onartu euskara adierazpentesna zen eta izan behar zuen aldetik, mendian eta baserrian zokoratua gera zedin, aintzinako gizarte baten kultur aztarren zaharkitugisa.

Guztiz beste aldera, ordea, jakintza-hegoek jasoa nahi zuen euskara, edozertarako gai, baita hiritar ere. Une historikoaren beharkizunek eskatzen zuten arauera. Eta horrela idatzi zuen «Eusko bidaztiarena» izeneko poema.

Horrela bada, galdetzen dugu, zertan datza Lizardiren izadiarenganako joeraren funtsa? Joera horrek zer indar eragile ditu, zer arrazoi, zer adieraztankera?

Joera hori nola manifestatzen da, zer imajinetan, zer nolako irudi eta metaforetan? Eta azkenik, izadiarenganako jarrera horrekin batera zer gogo eta multzo, zer pentsamendu edo zer ideia nagusi agertzen dira Lizardiren olerkietan? Galdera guzti horiek lan luze baten gaia eskainiko ligukete. Saia gaitezen beraz, labur bada ere, lehen erantzun baten puntu nagusiak azpimarrazten.

Nik esango nuke izadiarenganako joera, Lizardiren baitan, sentsibiltate-arazo bat dela haseran. Gizon sentiberak izadia maite du, izadiaren zantzuak, nabarmen eta baita bitxiak ere, denak, natura-ataletan soma-

tuz batera, lehiaz eta ahaleginez jasotzen ditu. Zantzu horiek barruraino sartzen zaizkio, eta maitetsuki gordetzen ditu bere baitan. Gizon sensibleak esan dugu, eta poeta sensibleak zer esanik ez.

Lizardi mendira impulso batek, barne-eragin batek darama. Orduan, sensibiltateetik abiatuz, poeta izadiaren aurrean jartzen da. Eta Lizardik poeta bezala galdetu beharko genuke izadia nola erabiltzen duen. Nik esango nuke Lizardiren estiloa eta teknika ere (pinturarekin konparazio bat jarritz) inpresionista dela. Lizardik ez zuen sekula erabili hizkera sinboliko bat errealtatea estaltzeko, edo jantzi ederragoatu tankeragokoekin agertzeko, baizik Lizardi izadiari zuzen-zuzen zuzentzen zaio —lehen esan dudana bezala—, zantzuak jasotzera, zantzu horietaz eta errealtate horretaz jabetzeko asmoz eta nahiaz.

Esan genezake Lizardik hiru eratan tratatzen duela natura edo izadia. Batetik, kontatuz, esanez, zer ikusten duen, zer entzuten duen, zer somatzen duen deskribi-

tuz. Bestetik, ikusten dituen eta sentitzen dituen gauza horiek sujeritzen dizkioten imajinak eta metaforak ere asmatuz. Eta azkenik, errealitate horren aurrean, eta bera eta errealtatea nahastzen direlarik, ideiak eta kontzeptuak zehaztuz.

Bukatzeko (ez dakit zilegi zaidan baina nik libertate hau hartzen dut), zerbait poeta naizenez gero poema bat idatzi dut Lizardiri eskainia, piska bat bere hizkerari nahi nuke. Hementxe resumitu nahi izan dut nik Lizarditaz sentitu eta pentsatzeko dudana. Eta honela dio:

Ez zinduten nehoiz zure begiek,
zentzuen aztarren lehenkiak
izadiaren zantzu maitatiak,

jasotzetik bazter, nola lamiek.

bidaiari bakar, beldur hordiak
makur ohi dituzten ametsetara,
ez dakitelarik zuzen zertara

bultzaraz dituen behar gorriak.

Asmamenaren gailur erpinetan
gogo-hatsak zenituen erditze,
mindura ernalkoi barne-muinetan.

Hizkuntza apal baten zahar-berritze
maitasunezkoa zenuen lortu

ta harekin abeste, bizi ta hiltze.

ANJEL LERTXUNDI.

Kolega gaizto gisa, Jon eta biok gaurko mahai-inguruaz pentsatzeko ari ginelarik, ez dakit nola ziri zorrotz bat prestatzen hasi gara Joan Mari Lekuonarentzat. Bere ihardunaldia alderdi tekniko batetaz zen, baina prestatu diogun ziri zorrotza hau da: Lizardik aztarna handiak utzi ditu urteetan zehar gure poesigintzan; gure gerraondoko poesigintza ezin da ulertu Lizardi gabe, eta Lizardiren aztarna horiek

«Inork baldin badu esatekorik euskal poesian, Lizardi da; eta inork ezer egin baldin badu, Lizardi da: prosan Axular bezala jotzen dut poesian Lizardi». (Joan Mari Lekuona).

jaso dituen poeta bati—Joan Mari Lekuonari— nahi genion galdetu zer suposatzen duen gaur egun Lizardik, zerbait suposatzen badu.

JOAN MARI LEKUONA.— Hau tranpa bizia da. Nik eskatutakoa prestatu nuen, baina ez nuen espero horrelako zirikadarik. Hala ere jendaurrera etortzen denak arriskuak izaten ditu.

Inork baldin badu esatekorik euskal poesian, Lizardi da; eta inork ezer egin baldin badu, Lizardi da. Eta esan dezadan hori: prosan Axular bezala jotzen dut poesian Lizardi.

Orain, gure egoeratik begiratuta, lizardik zer esan dezakeen, lehendabizi da poesiaren egitekoa zer den. Kortazar-ek jarri dituen eztabaida horiek gero ere jarraitu dute gure artean. Batez ere, «poesia sozial» izenekoarekin, hemen Aresti buru zela egon zen halako eztabaida bat.

Nik ez dakit zenbateraino egin behar den poesia herriarentzat. Niretzat poesia da herriak itsumustua bizi duen hura, forma ematea. Lizardi, horretan, oso maisu dugu. Sentiberatasun handia zuen garaiko arazoetaz, eta batez ere existentzial jorako sentiberatasuna handia agertzen du ordurako Lizardik. Eta berak dituen sentiberatasunak gero sortuko ziren adar berrien ikusketa ziren. Beraz alde horretatik, esan nahi duzan lehen ideia zera da: ez dakit zenbateraino herria aldatu edo ez aldatu; lagundu behar dion poesiak, baizik pentsatzen dut

herriak itsumustuan bizi duena nolabait forma berrietan agertu behar duela poetak. Eta ez konkretuki, baizik sinbolopean oraindik. Konkretua gero etorriko da, etorriko da herria, etorriko dira politikoak... baina poetak alde aurretik argia eta bidea markatzen saiatu behar du. Eta argia da pentsamendua, eta bihozkada eta jokabide sako-nekoa. Hori lehenik.

Bigarren, Lizardik erakusten digu lan handiak egiteko arreta. Horretan «urtegiroak ene begietan» poema benetan interesgarria da. Gure artean, poesia asko egiten da ataizeko poesia, eguneroko poesia hori, baina ez da egiten poesia landua, poesia sakona. Alegia, bi, hiru edo lau urte irauten duten poema sakonak. Horrelako poemak oso oso gutxi egiten dira gure artean, eta horretan Lizardi guretzat eredu da.

Hirugarren jarriko nuke Lizardik metrika aldetik duen trebetasuna. Horrek esan nahi du lana oso tajuz egiten zuela. Zera bakoitzari bere metrika berria ematen dio, estrofa asko eta asko berriak dira. Beraz, ikusten da lanerako nolako formazio eta trebetasuna zeukan. Beraz, alde honetatik ikusita ere oso eredu jakingarria da Lizardi.

Orain, gaurko tematikari begiratuta, dudarik gabe gaur zeharo beste mundu batetara pasa gara. Halere, gaur ere itsumustuan gauza asko dabil hor, eta gaur ere poetak behar ditugu gaurko

mundua emango dutenak. Gaurkoa ez, biharko mundua, hemendik hamar edo hogeitaz mundua. Hori da poetaren eginkizuna, nire ustez behintzat. Eta iruditzen zait, Lizardik berak bere garaian egin zuen bezala egin behar dugula guk.

Lizardiren hizkuntzak ia oraintxe arte iraun du gure poesian. Berak eta Lauaxetak ikusten zuten surrealismoaren bidea eraman behar zela, eta azken urteetako poetek beste bide hori hartu dute, eta hartu behar zuten gainera. Lizardiren joera honek ia oraintxe arte iraun du. Azken hamar urte hauetan hizkuntza berri bat hasi da, hizkuntza askoz ere landuagoa eta polibalentagoa, eta ikusten dut alde horretatik Lizardik bere garaian egin zuena gaur ere egin behar dela.

Hizkuntza hori poesi aldetik balio handikoa da, baina halere uste dut gaurko poesi joera berri honek ez duela Lizardi eta bere garaiako euskararen edertasunik, gaitasunik eta maisutasunik. Alde horretatik, bada, Lizardi gainditua dago eta gainditua egin behar du. Ez dut uste poesia sozialak gainditu zuenik, baizik orain intuizioz ikusten dut orain datorren hizkuntzak gaindituko duela.

Alderdi horretatik ere, iruditzen zait Lizardik markatzen digun bidea jatorra dela eredu bezala. Bizitza aurrera doa, eta lehen esan dudana bezala poetok geroa kantatu behar dugu eta horretarako kolektibidadea interpretatu. Ez dut uste poesia herriaren praktikotasunerako denik, eritzi bat da, baizik herriaren geroa kantatzeko behar du izan, imajinetan eta sentimendu handitan kantatuta.

Besterik ez dakit zer esan enbarkada honi buruz. Nahikoa esan dudala uste dut

Jexus IJURKO

Antzertiko eskolaren inguruan

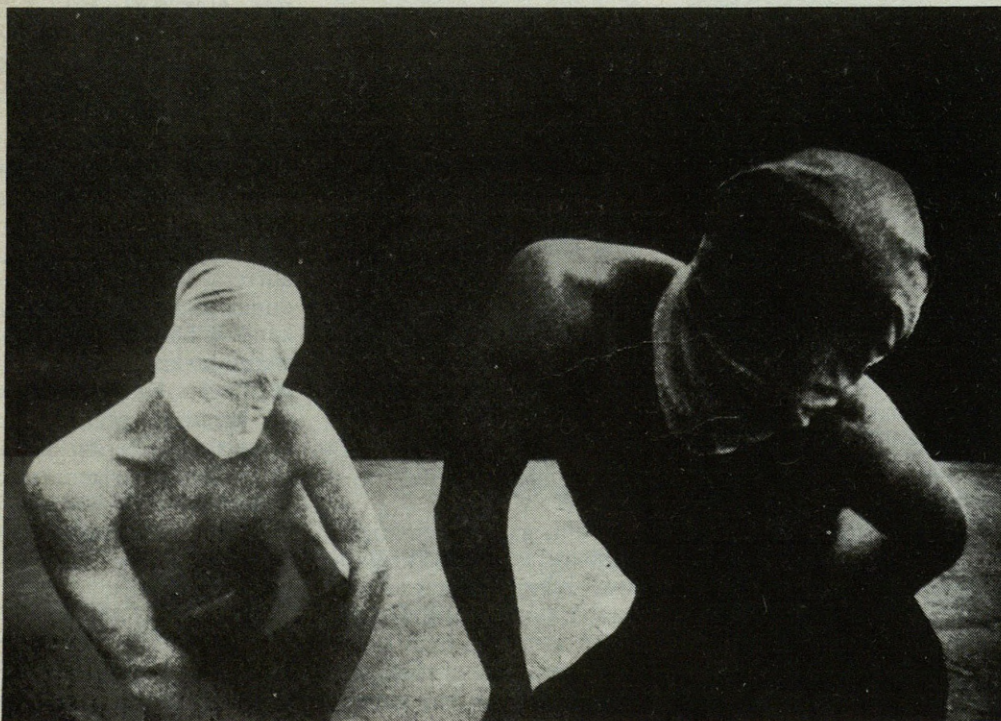
Kultur arlo guztietan Jaurlaritzak arazoak izan ditu frente ezberdinetan lan egiten duen jendearekin, eta antzerkia noski ez dugu salbuespen bat. Are gehiago kontutan harturik bestela ere antzerkia zanizienta dela, arazoak sail honetan larriagoak izan dira. Ezin da inolaz ere Euskal Herriko antzerki profesionala beste herrialdeetan ematen denarekin parekatu konparatzeko asmoz. Historiak ere guztiz ezberdinak izan dira, gurea gaztea eta oso pobrea izan delarik. Nahiz eta baldintza guztiak begiratu ezin ere ahortzi, existituko ez balu bezala jokatu, urte batzuetan jende batek egindako lana. Eta politikak errealtatearekin zerikusirik ez duenean konfliktua sortzen da. Eta bai noski, sortu egin da. Testimonialki hasuera batean, hile honetako 7an Antzerki-talde Profesionaleko Koordinakundean dauden taldeak Euskal Herriko Antzerkiaren etxean, Antzerti andia 13, bildu ziren beraien protesta azaltzeko. Eta hortik aurrera bestea.

Antzerkia, irudia da?

Idatzi hau sinatzen dugunok Donostiako «Antzertin» ikasten dugu eta gure eritzia eman nahi dugu Eusko Jaurlaritzak antzerkiaren hezkuntza arloan daraman politikaz, egunero jasaten bait ditugu Politika hipotetiko horren ondorioak.

Jakina, gaur egun inori, ez eta Jaurlaritzako antzerki-arduradunei ere, ez zaio okurrituko eskola baten beharra zalantzan jartzea, baina ez zen orain bi urte hainbeste gertatzen. Orduan jokua argiago zergoien, geroztik «Antzerti» barnean aldaketa batzuk eman dira, ardurak hain zuzen, eta pauso bat aurrera izango zelakoan, gauza nahasi eta ilun batean geratu da. Aurrera jarraitu baino lehenago argi utzi nahi genuke, eskolaz ari garenean, Jaurlaritzak orokorki mantentzen duen politikaren irudi besterik ez dela, eta honen joerek ondoriak bilatzen dituzte Eskolaren eta hezkuntzaren plangintzan. Eta egin dezagun historia apur bat.

Oraindik ez dira bi urte «Antzertin» lanean hasi zirenetik. Hasiera batean lau hilabeteko ikastaro batekin eman zitzaion lehen bultzada. Orduan gauzak oso argi zeuden; gobernuak montaia bat nahi zuen, montaia handi bat, eta dena zuzendu zen hori lortzera. Hogeitaz ahotseko klaseak partitu ziren, eta handik aurrera begi

guztiak «TROIARRAK» delako obrari begira jarri ziren. Eta obra atzerapen apur batekin estrenatu egin zen. Izugarria! Egunkari guztietan orrialde osoak, diru mordu bat hiru egunetan kitto, eta ez da ezer pertsonala, baina guztion dirua da. Jaurlaritzak zeozer erakusten zuen, zeozer handia, hori bai.

Hasieratik hona kontatu diren gezur guztiak zenbaitzea zaila da, baina azkenik beste ikastaro bat antolatzea erabaki zen, hori bai aurreko ikastaroan eta montaiaren parte hartu zutenek beste azterketa bat pasa behar izan zuten, bigarren ikastaro honetan sartzeko aukera ahal izateko. Denek ez zuten egin, batzuk planto egin zuten, eta sartu ziren; argi geratzen zen lehenengoz neurri zorrotz batzuen absurdoa. Bigarren ikastaro honetan gai gehiago ematen ziren, beste pauso bat. Hau non-baitetik eskola baten antza hartzen ari zen, lau hilabete-ko iraupena zuen baita ere. Ikastaro erdian berriro montaiak azaltzen dira, eta batera lehen gorabeherak. Argi geratzen zena berriro arduradunengan plangintza baten eza zen. Montaiak hasi ziren pixkanaka eskolaren dinamika hausten. Eta orduan bigarren aldiz gai bera planteatzen da, zer da inportanteagoa: Eskola bat behar bezala aurrera ateratzea edo eskola, «Antzerti»z baliatuz, montaiak batzuk atera, antesleak debalde zituztela eta eskola itxuraren azpian interes politikoak azaltzen ziren, nahiz ez oso argi, gauza hauek ez dira sekula argi azaltzen. Gertatuak gertatu, Eskolako arduradunak dimisioa aurkestu, eta halkan hola ikastaroa hilabete bat beranduago bukatu zen, eta ez zen inolako lanik aurkeztu, nahiz batzuek bukatzeke egon. «SAKAN» taldeak horietako bat bere aldetik hartu eta eszenatu zuen. (Eta Jaurlaritzak fruiturik atera gabe bukatzen du).

Seriotzen?

Honaino joera nolakoa den nahiko argi geratzen dala deritzogu. «Antzerti» zerbitzuaren bidez montaiak kurioso batzuk kaleratu, eta era honetara antzerkiaz baliatu irudi bat ematearren, argi dagoenean kultur arloan Jaurlaritzak bi kezka nagusi dituela, HABE eta ETB, beste guztiak lagun-garri batzuk besterik ez direla. Baina hala ere aurtengo ikastaroaren hasieran zer-bait aldatzera zihola atzeman zitekeen. Eskola baten plangintza aurkeztu zuten, eta hortik sortuko zen geroa Euskadiko Antzerki Konpainia Nazionala bihurtuko zena. Honaino dena ondo, baina joku guztiek beren buelta badute, eta honek ere bai noski.

Sartzeko frogetaz ez gara mintzatuko gaia baldin badago ere, luzeegi joko luke eta. Baina geratuko gara pixkat gehiago diru laguntzak banatzeko eran, eta ez gara sartzen ikasleen ahalmen eta kualifikazioetan. Baina non ikusi da gisa honetako diru-laguntzak erizpide ekonomikoen arauera banatzea hortik atera nahi bada gero konpainia bat izango dena. Eta beste galdera bakar bat, seinale modura, nortzuk osatzen zuten epai-mahaia, eta zergaitik izan ziren aukeratuak, erdiak antzerkiarekiko dituzten loturak inork ezagutzen ez dituenean (eta herri hone-

tan gutxi gara eta denok dakigu zein ibili den zertan)

Honela bi eratako ikasleak daude, batzuk bekatuak eta besteak. Batzuk diruaren truke ia egun osoa pasako dute lanean (bederatzirdu ordu eta hogeitabost mila peza) eta obra batzuk eszenatuko dituzte, lehenengoa Ferrucci Soleriren zuzendaritzapean. Beraz montaiak ez luke nahastu beharko kursoa baina bi era ezberdineko ikasleak egonik, lehen mailaketa eginga da. Hauek gaur egun klaseak ia erabat utzi behar izan dituzte prestaketan buru bihotzez sartzeko. Zeren inportantea obra batzuk lehen bait lehen kaleratzea bait zen, zein helbururekin jokatu behar den jakin gabe, edo biharko antzesle prestakuntza serio bat egin gabe. Noski askoz interes edo balio gehiago ikusten ditu Jaurlaritzak montaiak ikusgarri batzuenengan, fruituak berehala ematen baititu. Eta azkenik garrantzia indarrak eta diruak ipintzen ditu. Eta beste ikasleek ez zaizkie erreztasunak jartzen, oztopoak baizik, edozein lan egiteko, eta zerrrenda puntuz puntu erreparatzeak luze joko luke kaso honetan ere.

Beraz hasi garen puntura irixten gara, non kokatzen dira Jaurlaritzaren interesak, kulturarekin kezkarik ba al du? Zertan ari dira, kulturaz baliatzen interes politiko batzuk defendatze-

ko? Galdera hau eta gehiago sortzen dira eta sortuko dira, Eusko Jaurlaritzak ez badu «Antzerti»ren bidez behin betikoz antzerki-politika argi bat azaltzen, eta hori gerta dadin aukera gutxi ikusten ditugu. Eta gure beldurak gehiagotzen dira orain dela aste bat Eusko Legebiltzarrean eztabaidatzen ari ziren kultur presu-postuak begiraturik, ehuneko larogehitahamar bat «Antzerti»n sartzeko asmoak dituztela ohartzerakoan. Eta Euskadin egiten den beste antzerkia zen?, Eta are gehiago zurrumurruak (beti zurrumurruak tartean) esaten dutenenan datorren urterako ez direla bi eratako ikasleak izango, desagertu egingo direla bat besterik ez geratzeko, bekatuak. Eta hau egia bada har dezagun motxila eta alde egin dezagun, gureak egin du!

Hau guzti hau, Antzerki osoaren adar bat besterik ez da, baina adierazten du enborretik zer pasatzen den. Eta ez da gauza sanorik pasatzen. Gai honetaz eta antzerkiaren inguruan dauden beste guztietaz mintzatzeko Donostian hil honen 26 eta 27 Antzerkiaren munduan gertutik bizi duten guztiak bilduko dira, profesionalak, afizionatuak, Bilbo, Gazteiz eta Donostiako ikasleak. Gero gerokoak. Zaila da denak bat etortzea, baina saiatu gara. Telon.

«Antzerti» ikasle talde bat

Tennessee Williams, frustrazioaren poeta

«Eragitea eta adore ematea dira antzerkian ditudan helburuak»

(T.W.)

Thomas Lanier Williams Columbus hirian (Missisipi. Estatu Batuetako Hegoaldea) jaio zen 1914.eko Martxoaren 26-an.

Ia 69 urte gerorago bere heriotza (zoritxarrez artista baten lanaren inbentarioa egiteko unea) bere lanak oihartzun txikia duen une batetan iristen zaigu.

Euskadin dugun antzerki eremu latz eta pobre honetan, eszenatokia ez da Williams-en lana ezagutzeko ohizko bidea izan. Gehienek kasoan, zinema izan da «Verano y humo»-ren egilearen mundu berezira gerturatze bidea.

Ezagubide hau izanen da, beraz, lerro hauen ardatz nagusia.

Urrats bila

Egia da inork ezin duela bere iraganetik ihes egin. Williams-en bizitzan zehar gertatutako guztiak eragin handia izan zuen bere lanean.

Lehen ikusi dugunez, Thomas Lainer Estatu Batuetako hegoaldeko hiri batetan jaio zen. Hori eta bere ama «Kuakero» familia ba-

tetik zetorrela (aitona gainera erretore zen) kontutan hartzen badugu, beregandik odol puritanoa isurtzea uler dezakegu.

12 urte zituelarik, aita, bere saltzaile lana zela eta, tokiz aldatu zuten, eta denak Iparraldeko St. Louis-eko etxe errenkada itsusi batetara joan ziren.

Bizitokiz aldatzeak eta bere osasun ahulak, bakar-daderako zuen berezko joera gehiago nabarmentzera bultzatu zuten.

Aita edaten hasi zenean, Tennessee, mundu horren errealitatetik itzuritzeko, idazteari ekin zion. Ibsen-en «Espectros»-ek egin zion inpresioa izanen litzateke antzerki urratsak jarraitzeko motibatzaile eta erabakitzailea.

1929. urteko jaistaldi ekonomikoagatik bere ikasketak utzi egin behar izan zituen eta bulego batetan lan bat lortu zuen.

Faktore guzti hauetatik datorkio, zalantzarik gabe,

"La primavera romana de la Sra. Stone"

zirkunstantzietan harrapatuak izan diren pertsoneniko gupida.

1936. urtean Unibertsitatera joan zen, «The Mumpers» antzerki talde batekin harremanetan jarriaz. Bitartean, ez zion inoiz idazteari utzi, eta Estatu Batuak alde batetik bestera, lan eginez, kurritu eta zenbait sari jaso ondoren, «Aingeruen arteko guda» estreinatu zuen, eta porrot egin.

1943. urtean, M.G.M. zinema produzitzaile etxearekin kontratu bat sinatu zuen, Lana Turner-entzat gidoi bat egiteko aginduz. Arazo batzuk izan ondoren, ametsen hiria utzi egin zuen.

MOLDAGAITZEN GALERIA

Orduan, arrakasta handia lortu zuen «El zoológico de cristal» antzerki lana aurkeztu zuen. Gaztedanik, T. Williams-ek bere arreba nerbio gaitzez sufritzen ikusi zuen eta bere familiaren historian oinarrituz, frustrazioaren azterketa sakon bat lortu zuen, gazte batek bere familiaz dituen oroipenetaz baliatuz. Pertsonaia gazte honekin osatzen hasi zen «Baby Doll»-en egilearen galerian topatzen dugun inadaptatuen zerrenda.

Urte batzuk gerorago, T. Williams-en antzerki eredia markatuko zuen «Un tranvía llamado deseo» estreinatu zuen, Elia Kazanen zuzendaritzapean. Orduz gerotik eta urte asko igaro arte ezinezkoa izanen da bi izen hauek bereiztea, antzerki edo zinema arlotan.

Hemen berriro pertsonaia moldagaitz bat topatzen dugu. Honetan Blanche izanen da babes bila, gizon baten bila dabilen pertsonaia. Bere ahizparen etxera iristean, elemendu asaldari batetan bihurtuko da, Stella eta Stanley-ren arteko harremanetan oztopo bat bilakatuz. Blanche, Williams-en pertsonaia gehienek bezala, hildako iragana (Hegoaldeko status-a) aukera-

tuko du, bere ahizparen adaptaziotik ihes eginez.

Hala ere, eta antzerki honen oinarria birrinduko zuen faktorearen azalpen bat bilatuz, Blanche-ren joera eta behar hori gehiegizkoak direla ikus dezakegu. Pertsonaia bezala faltsuak ditugu, beren arazoak este-reotipatuak bait daude, to-pikotzat harturik. Jendeari, gertatzen den gatazka, per-sonaiaren indarra, eztabai-dak, izpiritu eta haragiaren arteko burruka hori gusta-tzen zaio eta ezin dugu ahazu-tu gainera Actor-s studioa-ren azalerapenaren sistema oso ondo zihoakiola dialek-tika hori agertzeari.

Efectismo berbera iger de-zakegu 40. urteetako ha-markadaren bukaeran eta 50. urteetan zehar ezagute-razten duen antzerki lan guztietan: «Verano y humo», «La rosa tatuada», «La gata sobre el tejado de zinc», «De repente el último verano», «La noche de la iguana», «Baby Doll» eta «Dulce pájaro de juventud». Pertsonaia hegoaldearrak, ase gabeko emakume frus-tratuak, homosexualak, (D.H. Lawrence idazlearen eragina handia izan zen sexu arazo honetan. Hor dugu, esate baterako, «El amante de Lady Chatterley»-ren egilearen bizitzaren azken egunei buruz idatzi zuen lana: «Asciendo en llamas, clamó el Fénix), e.a.

T. Williamsentzat mun-dua ospital antzeko zerba-it da, eta guretako bakoitza, eman dioten papera ahal den hobeki egiten saiatzen da.

Errepresentazio on bat ez lortzeak errealitate eta inguruarekin konfliktu bat sor-tarazten du, eta hortik datoz pertsonaia moldagaitz ho-rien ihesketa moetak: alko-hola, sexua, e.a.

Bere antzerki lanak ez dira bat ere atseginak, amai-ara onik gabeko histo-riek osatzen duten Estatu Batuetako aurpegi izkutatu-a erakusten digutelako.

Honetan datza, ene ustez,

«Un tranvía llamado deseo»

bere lanaren balio nagusia: Estetikoki ikusirik, ez zaigu axolik lan bat atsegin zai-gun ala ez, pertsona batzuen esperientzia adierazgarriak azaltzeko eta sakontzeko egokia den ala ez ikusi behar bait dugu.

T. Williams-ek, per-sonaiaren barne-mundua adie-raztean, kontzeptu poetiko bat erabiltzen du, munduan gertatzen den errealitatea es-zenatokian ikusi behar dela defenditzen dutenen kontra. «Dulce pájaro de juventud»-en egileak ez du errealita-tea errepresentatzen, inter-pretatzen baizik.

Akatsa, ene ustez eta le-hen esan dudanez, lan hauek isladatzen duten sensazona-lismoan datza (garrasiak, tentsioa, pertsonaiaren mundu konplexua, e.a.)

Badira eskema honetatik at gelditzen diren antzerki lanak: sinbolismoz beterik dagoen «Camino real» eta

egin zuen komedia bakarra «Período de adaptación». Baina, hala ere, ez dira hauek T. Williamsen izena entzutean gogora etortzen zaizkigun tituluak. Hori ziur.

T. Williams zineman

Urteotan gutxi izan dira bere lan gehienak zinemara-ko egokituak ikusi dituzten dramaturgoak. T. Williams-en kasoan, bere lanek Broadway-en zuten polemi-ka eta harrera izugarriak eta batzuk jaso zituzten sariak (Pulitzer saria bi kasotan hain zuzen), adaptazio ho-rien oinarrian dauden arra-zoinak ditugu.

Hala ere, antzerki lan hauek pantailetan izan du-ten bizitza berezi xamarra izan da. Zinegile gehienek (E. Kazan: «Un tranvía lla-mado deseo», «Baby Doll»; Glenville: «Verano y humo»; J. Huston: «La no-

che de la iguana»; Mankie-wicz: «De repente el último verano»; Daniel Mann: «La rosa tatuada»; José Quinte-ro: «La primavera romana de la Sra. Stone»)) originala kontzientziaz errespetatu zuten, pertsonaiaren konplexi-tate psikologikoak lehenen-go plano batetan jarriaz. Dudarik gabe, zinegile ba-koitzaren lana eta bere tre-betasuna paralelo doaz eta ezin dugu konparatu esate baterako, Kazanen «Un tranvía llamado deseo», Da-niel Mann-en «La rosa ta-tuada»-ekin, edo Mankie-wicz-en «De repente el últi-mo verano» J. Quinteroren «La primavera romana de la Sra. Stone»-ekin. Hori gar-bi dago.

Richard Brooks izan da, ene ustez, bere bi adapta-zioetan, urrutirago joan den zinegilea. «La gata sobre el tejado de zinc» edo «Dulce pájaro de juventud» filmee-tan, «Busque al Sr. Good-bar» filmearen egileak bera kezkatzen duten gaiak azpi-marratzen zituen: bigarren aukera, bizitzan zehar du-gun arrakastaren beharra, pertsonaiaren bizitzan fami-liak jokatzeko duen papera, gizarte amerikarrari buruz-ko azterketa, e.a.

Gai horiek, dudarik gabe, Williams-en lanetan zeuden, baina Brooks-ek bere tema-tikan osatzen ditu, koheren-tzia bat lortuaz bere filmo-grafiarekin.

Urteetako igarobideak Williams-en lan artetik zer salbatzen den erakutsiko digu. Dena dela, bere ga-rantzia ukazina da, gure gizarte garbi eta puritanoak barruan izkutatzen dituen pertsonaia moldagaitz, gai-xo eta frustratuak atera eta erakusten dizkigulako, gi-zarte horren azpikeria fal-tsua azalduz.

Ez litzaziguke guri ere gaizki etorriko beste T. Wi-lliams bat, gure euskal gizar-te jator eta tradizionalak ba-rruan zer izkutatzen duen ezagu dezagun.

Xabier PORTUGAL

MARIBI?

Geografiako klasean munduan gertatzen diren ordu-aldaketen arrazoiak ari ziren esplikatzen. Irakaslea, ikasleei galdezka hasten denean, ikasle baten izenaz ahazten da:

- Aizan! Eta hik zer izen dun?
- Hemen, Maribi. Canariasetan Maribat.

LEPOA MOZTU TA SEGI AURRERA

Bi ero, eroetxeko jardineko zuhaizpean lo dagoen beste bati begira ari dira:

- Honi, izugarritzko sustoa eman behar diogu. Lepoa moztu egingo diogu.

- Fenomeno, fenomeno.

Lepoa moztu eta batak esaten dio besteari:

- Ikusiko duzu zer aurpegi jartzen duen bihar esnatzen denean.

TXINOAK ETA PELIKULA

Ume batek besteari:

- Asmakizun bat jarri behar dizut: Teloia altxatzen da eta mila txinatar pixa egiten ikusten dira. Jaitzen da, berriro altxatzen da eta izugarritzko hibai bat ikusten da. Nola deitzen da pelikula?

- Río amarillo.

IHESKETAN

Bi gazte gartzelatik ihes doaz eta atzetik polizia. Halako batetan, bidegurutze batetara iristen dira eta izkin batetan patata zaku handi batzu eta bestean bidoi batzu. Bat patat zaku batean eta bestea bidoi batetan sartzen dira. Poliziak, bidegurutzera

iristen direnean, despistaturik dena begiratzen hasten dira:

- Hi, begira bidoi horietan

Kolpe bat jotzen du eta zera entzuten da:

- BIDOINGGGG!!!

– Hor ez dago ezer, begira patatetan!

Berriro ere jotzen du kolpea patata-zakuan eta zera entzuten da:

- PATATOINGGGG!!!

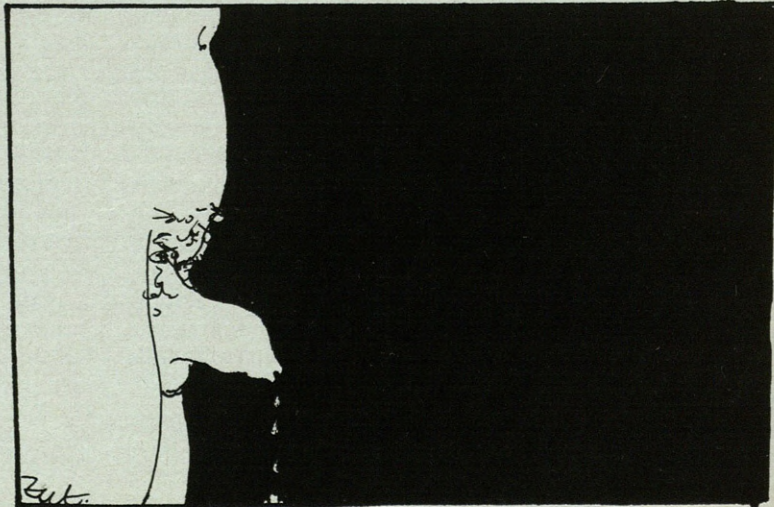
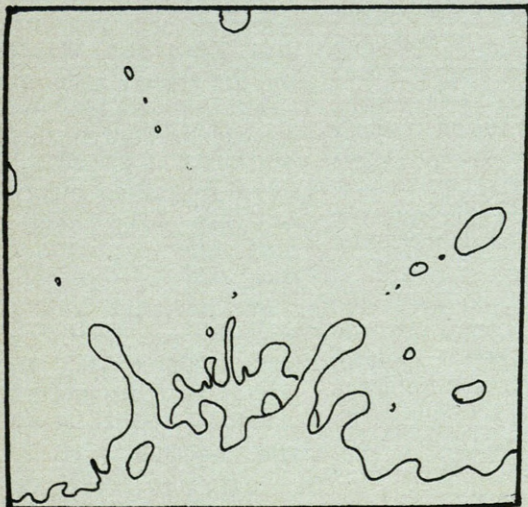
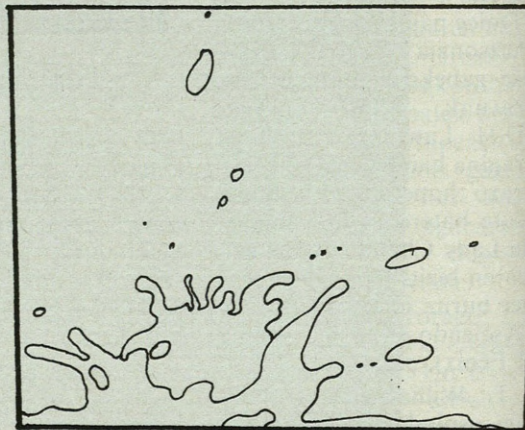
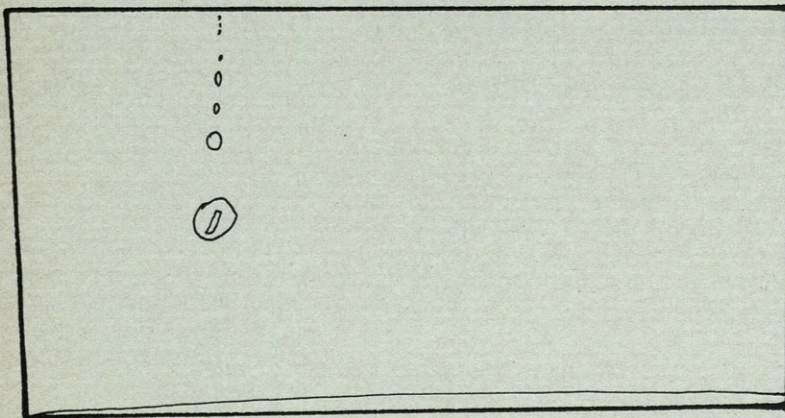
FRAGA ETA KANBIOAK

Ba omen dihoa Fraga Madrideko Parlamentuko tabernara, eta boka-dilo bat eskatzen omen du. Ordaintzen du, baina bost minutu pasa ondoren itzuli behar zioten dirua oraindik ere jaso gabe zeukan.

- Aizu! Kamarero!

– A! Barkatu! Zer nahi duzu, kanbioa?

- Ez, nik bueltak nahi ditut!

Udaran atsegiña
zaio euri-intza,
gorrotatzen duena
eguzki printza;
jatorritikan ba-du
zerbaite baldintza,
baratza inguruan
gustoko bizitza;
itzalari aintza,
ta bere ekintza
jan da mukik zintza:
berezko jakintza:
bereizten ditu letxu
eta lapaitza.

Eguna gorderikan
pasa belarrean,
gosetu da-ta gabe
berriz larrean;
adarrak luzatuta
illunabarrean,
baratz bazterretikan
dator indarrean,
gorputza lorrean,
lirdinga lurrean,
letxua urrean,
laister da urrean;
batere lotsik ez dek
ik muturrean.

Iri begira negok,
ez oso alaia,
besteren bizkar bizi
aizen galaia.
Nik astintzen dizkiat
atxur eta laia,
izerdi tantoekin
bustiaz zelaia;
artu dek usaia,
lapurretan saia,
ez naukak lasaia,
bare tripazaia,
nere barazki goxo
danen etsaia.

Jarriagatik bueltan
sare eta kate,
auentzat ez du orrek
balio bate;
nunai topatzen baitu
nai ainbeste ate,
barrura sartu eta
tripa bapo bete;
beti du aldarte,
lotsik ez daukate,
beroiek alkate,
asarre naukate;
bart ere egiña du
amaika jate.

Orren bizimodua
etzaida graziko,
ez baita oso piña
lendabiziko;
lapurreta bestela
etzun bereiziko,
ez ote dezu zerbait
zigor mereziko?
Nik zaitut eziko,
zaia erosiko,
pozoitzen utziko,
laister da tisiko,
baiña nere kontura
ez aiz biziko.

BAREAR!

Bare bati begira
ia bi orduan,
baratzen egona naiz
erne lenguan;
bertso bat edo beste
jartzea orduan
mereziko zuala
erabaki nuan;
ba-daki nun duan
jan ona munduan:
baratza landuan,
or neukan entsalada
zuk jan zenduan.

Baratza osatu nai
landare ederrez,
azelga, letxu, porru,
aza illarrez.
Baiña lagun onekin
ez da, jaunak, errez,
ezpaita konpormatzen
soroko belarrez;
aberats adarrez,
liraiña bizkarrez,
beti asmo txarrez,
bapo janda parrez,
olako soziorik
ez nun bear, ez

Nere biotz barruan
sortu dan eztena,
bare madarikatu
alper alena!
Erruz irabazi du
igaztik aurtena,
orduan etzan ori
oraingo laurdena;
usaindu bai dena,
gero jan onena,
zeiñen nabarmena
moko-pin duena,
ondo eramaten du
errejimena.

EUSKARAREN ETORKIZUNA

Duela hogeit bat urtera arte eta salbuespen ohoretsuak salbu, Euskara lehen sektorekoen hizkuntza izan da, hots, nekazari, artzain eta arrantza-leena. Neurri handi batetan beren hizkuntza nahiz besterenean analfabeto zirenean, beraz erabilpena, mintzame-nera mugaturik zuen. Salbuespen oho-retsua izan dira noski, idazleak, gra-matikoak eta beste, baina salbuespe-nak hala ere.

Euskararentzako data historiko handiak eta urrezko letrez idatzi beha-rrekoak, honako hauek eta kidekoak (baldin bada) lirateke:

- Liburu bat euskaraz idatzi eta argi-tara zitekela frogatu zena : 1.545 urtea.
- Euskaltzaindiko bileretan euskaraz hitz egin behar zela konturatu eta jokabide hori hartu zenekoa: 1.952tik aurrera.
- Eskola euskaraz izan behar zukeela pentsatu eta lehen Ikastola Donos-tian sortu zen eguna: 1.917 urtea. Baita 1.936ko etenaren ondoren birsortu zenekoa: 1.964 urtea.
- Alfabetatzea asmatu eta Euskara euskaraz irakasten hasi zenekoa: 1.964-66.
- Euskalduntzea asmatu eta meto-doak euskara hutsean agertzen hasi zirenekoa: 1.966 urtea.
- Unibertsitatea euskaraz izan zedin 1. U.E.U. ospatu zen urtea: 1.973 a.
- Euskadi Irratia euskara hutsean hasi denekoa: 1.983 a.

Horiek dira benetako data bikai-nak. Horietan planteaiamendu-garbi-tasuna eta % 100eko efikazia dago. Agian tarteko urratsik eman beharko zen batzutan, baina helburua benetan betetzen, data horietan hasi zen.

Gaurregun lehen sektorea oso urria da, baina lehen bezalaxe berori ere hitzez bakarrik ari da euskaraz eta hitzez ere geroz eta gutxiago. Baserrita-rrek zifra guztiak eta hilabeteen ize-nak españolez edo frantsesez esaten di-tuzte. Paperetara joz berriz % 100 er-deraz. Eta sektore horretako Tekni-koek ere bai, hizkuntzaz euskaldunak izan arren, salbuespenak salbu.

Bigarren sektorea zeharo españolez eta frantsesez ari da bere sorreratik eta euskaldunak belaunaldi pare bate-tan irensteko biderik onenetakoa da.

Hirugarren sektorean Irakaskun-tzak mogitu du agian egoera apurtxo bat, baina oraindik ere maila oso apa-lean eta beste alor batzu, administra-zioa, banka, etab., elebitza-itxura ba-tetan sartzen hasi dira.

Euskararen etorkizuna eta behinbe-tiko soluzioa, ekonomiarenaren kide-koa dela deritzot eta nahiko garbi ikusten dut: Produktzio-bideak edo bi-tartekoak euskaldundu behar dira oso-osorik eta kito! Horiek demaiokete beste guztia Euskarari eta edozein hiz-kuntzari: bizia, iraupena, indarra, au-rrerapena, derrigortasuna, etab., etab.

Eta horretarako euskaldunok, ez daukagu oraindainoko geure experien-tzia aplikatu besterik. 1917an eta gero 1964ean berriz birsortzean, Ikastola-kontzeptuak, ordura arteko eskola-eskemak apurtu zituen bezalaxe, gaur eta hemen, industria, nekazaritza, arrantza eta zerbitzuetako enpresak, euskaraz soilik eta bakarrik funtzio-natzen jartzea dugu bermetasunik han-dieneko eragiketa. Ez dago horrelako-rik! Horrelako praktika batek bereha-la beteko ditu Euskaltegiak, Ikasto-lak, etab.

Norbaiti erokeria eta utopia, etab. iduri lekiok, baina bai lege, hizkuntz prestakuntza, diru etabarren aldetik, 1964ean edo 1917an Ikastola birsortu nahiz sortu zenean baino askoz ere ho-beto gaude horretarako. Gutxieneko materialak badaude jadanik (UZEI, UEU, ELHUYAR, etabarren la-nak), 1964ean ez zegoen ia ezertxo ere eta 1917an ezer ere ez. Pertsonak ere

laster presta litezke plangintza ego-kiak eginez gero eta prozesu bat mar-katu beharko da, baina beste alorreta-ko esperientziak badaude. Legeak ere beren txarrean, orduan baino hobeak dira, baina gure historian gai honekiko agertzen denez, agian legea da garran-tzirik gutxienetakoa duena. Ikastolak legez kanpo so-tu ziren, Alfabetatzea eta Euskalduntzea zer esanik ez, UEU ere... hor nonbait eta beren lehen ur-teetan funtzionatu ere horrela egin zu-ten. Beraz, atzetik indarra dagoela so-matuz gero, legeaz aldatzea ere laister lortuko litzateke.

Inon lantegi berri txikirik sortu be-har bada (gure egunotan arraroa bada ere), barnean dena euskaraz funtziona-tu lukeena sortu behar da (kontabilita-tea, bulego teknika, eskutitz komer-tzialak, fakturak, dena). Jadanik la-nean ari diren euskaldunetz beteriko lantegien euskalduntze osoa ere pres-tatu beharko da eta martxan jarri ere bai. Aurpegi eman behar denean eman egin beharko da! Ikastola hasi-berri haiek ere, beren Andereño La-guntzaile Ez-Maistrekin eta guraso ausart haiekin aurpegi eman zuten. Al-fabetatzeak eta Euskalduntzeak ere berdin. Agian dirua gal litekela esango dit norbaitek eta agian egia dateke, baina Ikastola hasiberri haietan hau-rrak gal zitezkeen betirako eta hala ere jokatu egin zen, beraz batzu batzu-ri ez letorkieke gaizki honetan diru apur bat edo asko jokatzea.

Eta ez dago beste biderik. Hau mar-txan jartzen hasten gara eta indarra hartzen ari dela ikusirik gizarte osoa euskaldun alfabetatu bihurtu beha-rrean jartzen dugu ogia jateko, edota ogia españolez edo frantsesez jaten ja-rraitzen dugu sabela betetakoa kontu zaharrak, ipuinak eta etnologi gaiak euskaraz geroz eta gutxiago esateko. Bitarteko neurriek ez dute ezer eraba-kiko. Zerbait iraun eraziko dute behie-nik ere. Alferra da euskaldunberriak eta alfabetatuak sortzea, gero egune-roko lana eta bizitza erdaraz egin be-har badituzte. Alternatiba oso garbia da. Aukera berriz, euskaldunona.

MURUMENDI

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskeerrikasko!

**ETAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

Etxebizitzatarako Eusko Jaurlaritzaren Laguntza Asmoa.

Gure nahirik haundiena zuk interesik txikiena ordaintzea da.

Eusko Jaurlaritzak eta Euskal Herriko Aurrezki-Kutxek elkar hartu, eta 18.000 miloe peseta jotzen duen itune bat izenpetu dute etxebizitzaren suztapenerako, erosketarako eta birregokiketarako. Eusko Jaurlaritzak, etxebizitzatarakoa erosteko unean, Aurrezki-Kutxek jesanean ematen dituzten diru-zenbatekoen (balioaren ehuneko 70koraino) diru-saritarako ehuneko 3kotik orainoko dohango laguntza ematen du. Gainera, etxebizitza batzutarako, gainontzeko ehuneko 30ekoa ordaintzen laguntzeko, diru-saririk gabeko mailegu bat ematen du, hamahirugarren urtetik hasita kitatzekotan. Horretaz, etxebizitza-erosle eta suztatzaile

guztiak (etxebizitzaren neurrien eta prezioaren arauera) eta bere etxebizitza birregokitu nahi dezaten etxejabe edo bezero guztiak baliatu daitezke.

Argibide gehiago nahi baduzu, Eusko Jaurlaritzako Lurralde-Antolaketa eta Garraio-Sailaren hirigintza Etxebizitza eta Arkitekturako

Lurralde-Ordezkaritzetara:

•VITORIA-GASTEIZ:

Independencia, n.º 1

•S. SEBASTIAN-DONOSTIA:

Plaza Lasala, s/n.

•BILBAO-BILBO: Gran Vía, 85

Eta Aurrezki-Kutxen Euskal Herriango ezein Idazgutara, Eraikintza-artekaritara edo etxe-suztatzaileengana jo ezazu.

EUSKO JAURLARITZA

LURRALDE ANTOLAKETA ETA GARRAIO SAILA

GOBIERNO VASCO

DEPARTAMENTO DE POLÍTICA TERRITORIAL Y TRANSPORTES